

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Κείμενα
Νεοελληνικής
Λογοτεχνίας**

Γ΄ ΤΕΥΧΟΣ

Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

1ος τόμος

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

**Τεύχος Γ΄
(1945- 2000)**

Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

1ος τόμος

**Υπεύθυνος για το Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο : Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.**

**Επιμέλεια έκδοσης
Πολυτίμη Γκέκα**

**Επιμέλεια εξωφύλλου:
Βάσω Αβραμοπούλου**

**Εικόνα εξωφύλλου: Θεόφρ.
Τριανταφυλλίδης (1881-1955)
Δυο παιδιά στην παραλία (1919)
Εθνική Πινακοθήκη**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα Εργασίας Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Αμαλία Χατζηνικολάου
Επιμέλεια: Μαρία Παλάσκα**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

Δ. ΚΑΡΒΕΛΗΣ

Χ. ΜΗΛΙΩΝΗΣ

Κ. ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ

Γ. ΠΑΓΑΝΟΣ

Γ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Γιάννης Τσαρούχης (γεν. 1910-1989), Πειραιάς (λεπτομέρεια)

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΟΙΗΣΗ

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
εμφανίστηκε στα πρώτα χρόνια της Κατοχής, που αποτελεί και το χρονικό όριο της αφετηρίας. Οι μεταπολεμικοί ποιητές, όσοι κυρίως ανήκουν στην πρώτη μεταπολεμική γενιά, που είναι συνδεδεμένη με τους αγώνες της Κατοχής και τα δύσκολα μετακατοχικά χρόνια, αντιμετώπισαν θετικά την ποίηση της γενιάς του 30 και αποτέλεσαν το φυσιολογικό της διάδοχο. Η πρώτη μεταπολεμική γενιά αξιοποιεί τα επιτεύγματά της και

δημιουργεί τη δική της ποιητική φυσιογνωμία αντλώντας από το πλούσιο υλικό των εμπειριών της δεκαετίας του 1940- 1950, που είναι μια από τις πιο δραματικές δεκαετίες της νεότερης μας ιστορίας και δεν μπορεί να συγκριθεί με την ελληνική πραγματικότητα της προηγούμενης δεκαετίας. Βέβαια, κατά το 1930-1940 η κατάσταση της ελληνικής κοινωνίας δεν είναι καθόλου ρόδινη: η Ελλάδα μαστίζεται από μια χρόνια κοινωνικοοικονομική υπανάπτυξη· η πολιτική της αστάθεια είναι εμφανής και καταλήγει στη δικτατορία του Μεταξά· το προσφυγικό πρόβλημα, που δημιουργήθηκε μετά τη μικρασιατική καταστροφή, έχει παραμείνει ουσιαστικά άλυτο και η ύπαρξη του γίνεται αισθητή,

προπάντων στην Αθήνα και τον Πειραιά, που περιβάλλονται από φτωχικούς και άθλιους συνοικισμούς. Οι ποιητές του Μεσοπολέμου —στη συντριπτική τους πλειοψηφία— θα μείνουν ανεπηρέαστοι από ό,τι συντελείται γύρω τους. Το αντίθετο συνέβη με τους ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, που όχι μόνο δεν απέστρεψαν το πρόσωπο από τη γύρω τους πραγματικότητα, αλλά έγιναν οι πρωταγωνιστές της συμμετέχοντας ενεργητικά με την δράση τους ή με την ποίησή τους στους αγώνες της Κατοχής.

Οι μεταπολεμικοί ποιητές κατατάσσονται σε δύο γενιές, την πρώτη και τη δεύτερη. Για τη διαίρεση αυτή λαμβάνουμε υπόψη την χρονολογία γέννησής τους και της εμφάνισής τους στα ελληνικά

γράμματα. Αν και τα κριτήρια αυτά είναι καθαρώς εξωτερικά, εντούτοις μας παρέχουν τη δυνατότητα να τους κατατάξουμε στις δύο αυτές γενιές. Στην πρώτη μεταπολεμική γενιά υπάγονται όσοι γεννήθηκαν ανάμεσα στο 1918 και το 1928 και εξέδωσαν την πρώτη ποιητική τους συλλογή μετά το 1940· στη δεύτερη εντάσσονται όσοι γεννήθηκαν από το 1928 ως το 1940 και εξέδωσαν την πρώτη τους συλλογή κατά τη δεκαετία των '60 (για την ακρίβεια από το 1955-1965). Τη δεύτερη μεταπολεμική γενιά διαδέχτηκε η γενιά του '70 ή, όπως αποκλήθηκε στην αρχή, της αμφισβήτησης. Στη γενιά αυτή εντάσσονται όσοι γεννήθηκαν μετά το 1940 και ως το 1955 και εξέδωσαν την πρώτη ποιητική τους συλλογή μετά το 1965. Βέβαια η σύγχρονη ποιητική

παραγωγή συνεχίζεται. Εν τούτοις στο παρόν τεύχος κρίθηκε σκόπιμο η ανθολόγηση των ποιητών να περιοριστεί στις ανωτέρω γενιές, οι οποίες είτε έχουν διαμορφώσει σχεδόν πλήρως την ποιητική τους φυσιογνωμία (πρώτη και δεύτερη), είτε επαρκώς (γενιά του '70).

ΠΡΩΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΓΕΝΙΑ

Το σύνολο των ποιητών της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς επηρεάστηκε από τα γεγονότα του Β' Παγκόσμιου πολέμου, της Κατοχής και του Εμφύλιου (1946-1949). Οι ποιητές αυτής της γενιάς προέρχονται από έναν κόσμο, που έχει ως βασικά τον χαρακτηριστικά

την πίστη σε ορισμένες ηθικές, κοινωνικές και πολιτικές αξίες. Οι αξίες αυτές, έστω κι αν επιδιώκουν την προοδευτική τους εξέλιξη ή και την ανατροπή τους, δεν έχουν εντελώς φθαρεί. Γι' αυτό το λόγο στους ποιητές αυτής της γενιάς κυριαρχεί το όραμα για έναν κόσμο πολιτικά και κοινωνικά δικαιότερο. Ιδιαίτερες ποιητικές σχολές δε διαμορφώθηκαν κατά την μεταπολεμική περίοδο. Γι' αυτό μπορούμε περισσότερο να μιλάμε, για τάσεις ή κινήσεις στις οποίες εντάχτηκαν εκ των υστέρων ποιητές με κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Οι ονομασίες που δόθηκαν στις τάσεις αυτές αντλούνται περισσότερο από το περιεχόμενο της ποίησής τους, το θεματικό τους υλικό, και λιγότερο από την ομοιογένεια στην

τεχνοτροπία. Τρεις είναι οι τάσεις που διαμορφώθηκαν: η αντιστασιακή ή κοινωνική, η νεοϋπερρεαλιστική και η υπαρξιακή ή μεταφυσική.

1. Η αντιστασιακή ή κοινωνική ποίηση

Οι ποιητές που εντάσσονται σ' αυτή την τάση αντλούν τις εμπειρίες τους από τους αγώνες της Κατοχής και τους δύσκολους καιρούς, που πέρασε η χώρα μας κατά τη μετακατοχική περίοδο. Κατά το χρονικό διάστημα, κατά το οποίο ήσαν ακόμη έφηβοι, έγιναν τα πιο συγκλονιστικά και αποφασιστικά γεγονότα για την τύχη της χώρας μας και, γενικότερα, της ανθρωπότητας. (Β' Παγκόσμιος πόλεμος, Κατοχή, Αντίσταση, στρατόπεδα

συγκέντρωσης, εκατομμύρια νεκροί από τον πόλεμο εναντίον της φασιστικής και ναζιστικής λαίλαπας). Στη γενιά της Κατοχής έλαχε ο κλήρος να μετουσιώσει το δράμα και το μεγαλείο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα σε ποίηση. Βέβαια, δεν ήταν και τόσο εύκολο όλο αυτό το υλικό των πλούσιων εμπειριών και βιωμάτων να μετουσιωθεί σε ποιητική έκφραση. Οπωσδήποτε όμως η ομάδα αυτή των ποιητών, που είναι η πολυπληθέστερη, κατόρθωσε να εκφράσει, παρά τις εγγενείς δυσκολίες τα σήματα των ελπίδων της και των διαψεύσεών της με ποίηση, που η αισθητική της λειτουργία είναι αναμφισβήτητη. Στην πρώτη φάση της ποίησής τους, οι ποιητές είναι γεμάτοι αγωνιστική διάθεση και

προσπαθούν να καταγράψουν τα γεγονότα, να εκφράσουν τον ενθουσιασμό τους και να προβάλουν τα οράματά τους για έναν καλύτερο κόσμο· είναι η αγωνιστική ή αντιστασιακή φάση της ποίησής τους. Οι εμπειρίες τους όμως από την Κατοχή και ιδίως από την ανώμαλη μετακατοχική περίοδο, που οδήγησε στον εμφύλιο πόλεμο και την ήττα της αριστερής παράταξης που εκπροσωπούσε το ΕΑΜ, δημιούργησε όλες τις προϋποθέσεις για ενδοσκοπήση και διερεύνηση των αιτίων. (Από τους ποιητές που άμεσα ή έμμεσα εντάσσονται στην αντιστασιακή ποίηση, αναφέρουμε ενδεικτικά τους εξής: Άρης Αλεξάνδρου, Μανόλης Αναγνωστάκης, Γιάννης Δάλλας, Δημήτρης Δούκαρης,

**Τάκης Καρβέλης, Μιχάλης
Κατσαρός, Κλείτος Κύρου,
Θανάσης Κωσταβάρας, Τάσος
Λειβαδίτης, Τίτος Πατρίκιος,
Γιώργης Παυλόπουλος, Γιώργης
Σαραντής, Δημήτρης
Χριστοδούλου).**

**2. Η νεοϋπερρεαλιστική ποίηση
Οι ποιητές που ανήκουν στην τάση
έμειναν ανεπηρέαστοι από τις
ιδεολογικές διαμάχες της εποχής
τους και τους φανατισμούς, όχι
όμως και από το δράμα που
εκτυλισσόταν γύρω τους.
Υπόστρωμα και αυτής της ποίησης,
στους κυριότερους τουλάχιστον
εκπροσώπους της, είναι η κατοχική
και η μετακατοχική περίοδος,
απαλλαγμένη όμως από καθετί το
επικαιρικό. Γενικότερα, η
μεταπολεμική υπερρεαλιστική**

ποίηση αφομοιώνει, ανανεώνει και προωθεί σημαντικά την υπερρεαλιστική του Μεσοπολέμου. Οι μεταπολεμικοί δηλαδή υπερρεαλιστές είναι στην αρχή επηρεασμένοι από την ποίηση του Εμπειρικού, του Εγγονόπουλου και, εν μέρει, του Ελύτη. Βαθμιαία όμως θα διαμορφώσουν τη δική τους ποιητική και θα διαφοροποιηθούν.

Οι βασικές τους διαφορές εντοπίζονται κυρίως στη γλώσσα και τη θεματογραφία. Ο μεσοπολεμικός υπερρεαλιστής ρίχνει όλο του το βάρος στη γλώσσα και προσπαθεί, καταφεύγοντας στις γνωστές μεθόδους του υπερρεαλισμού, να εντυπωσιάσει. Αντίθετα, ο μεταπολεμικός υπερρεαλιστής, επηρεασμένος και από τη γύρω του πραγματικότητα, δε θεωρεί τη

γλώσσα ως μέσο με το οποίο θα προκαλέσει έκπληξη, αλλά ως όργανο που θα τον βοηθήσει να συλλάβει και να εκφράσει τη γύρω του εφιαλτική πραγματικότητα. Η στάση επίσης των μεσοπολεμικών υπερρεαλιστών είναι σε γενικές γραμμές, και στην αρχική φάση της ποίησής τους, αισιόδοξη απέναντι στη ζωή. Οι μεταπολεμικοί υπερρεαλιστές, αντίθετα, χωρίς να μένουν ανεπηρέαστοι από αυτή τη διάθεση, σιγά σιγά, κάτω από την επίδραση των δραματικών γεγονότων της εποχής τους, αποκτούν μια τραγική αίσθηση της ζωής, που στα βαθύτερα συστατικά της θα περάσει στην ποίησή τους. Γενικά, η νεοϋπερρεαλιστική ποίηση δε διαφοροποιείται μόνο από την αντίστοιχή της του Μεσοπολέμου, αλλά και από την

αντιστασιακή και την υπαρξιακή. Η αντιστασιακή κινδυνεύει από εξωαισθητικές και ιδεολογικές σκοπιμότητες. Η υπαρξιακή φαίνεται να χάνει την επαφή της με τα πράγματα και να ρέπει προς μια ιδεαλιστική διάχυση. Αντίθετα, η νεοϋπερρεαλιστική ποίηση κατόρθωσε να κρατηθεί, απαλλαγμένη από οποιεσδήποτε προκαταλήψεις ή επιρροές, μέσα στα πράγματα. (Αναφέρουμε ενδεικτικά τους εξής ποιητές: Ελένη Βακαλό, Νάνος Βαλαωρίτης, Ε.Χ. Γονατάς, Έκτωρ Κακναβάτος, Δ.Π. Παπαδίτσας, Μίλτος Σαχτούρης).

3. Υπαρξιακή ή μεταφυσική ποίηση
Οι ποιητές που ανήκουν στην τάση αυτή δε φαίνεται να έχουν κοινωνικά ενδιαφέροντα. Η αντιστασιακή ποίηση αντιμετωπίζει

τον άνθρωπο ως ον κοινωνικό και πολιτικό, τον εντοπίζει μέσα στους αγώνες του. Η νεοϋπερρεαλιστική παρακολουθεί τη δοκιμασία του, αλλά τον αποχρωματίζει από κάθε ιδεολογική επικάλυψη. Αντίθετα, η υπαρξιακή ποίηση είναι γεμάτη από μεταφυσική αγωνία, προσπαθεί να εκφράσει το άγχος του μοναχικού ατόμου μπροστά στο πρόβλημα της ζωής και του θανάτου, της καθημερινής φθοράς. (Αναφέρουμε, και πάλι ενδεικτικά, τους ποιητές: Όλγα Βότση, Γιώργης Κότσιρας).

ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΓΕΝΙΑ

Η δεύτερη μεταπολεμική γενιά εμφανίστηκε σε μια περίοδο, που ο

ψυχρός πόλεμος εξακολουθεί να απειλεί την ειρήνη και η πιθανότητα ενός νέου είναι ορατή. Οι περισσότεροι από τους ποιητές της γενιάς αυτής δεν έζησαν ως έφηβοι κατά την περίοδο της Κατοχής. Από την άποψη αυτή διαφοροποιούνται αισθητά από τους ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής, της αντιστασιακής ιδίως, τάσης, γιατί δεν κομίζουν μέσα τους τις ηρωικές μνήμες της Κατοχής και τη στερεότητα της πίστης σε ένα καλύτερο μέλλον. Αποτελούν τη φυσιολογική συνέχεια των ποιητών της πρώτης γενιάς, με τους οποίους αισθάνθηκαν πάντοτε συναισθηματικά και ιδεολογικά αλληλέγγυοι εφόσον τους συνδέουν και κοινές εμπειρίες από την περίοδο του Εμφύλιου και του

ψυχρού πολέμου, που επακολούθησε. Ζουν όμως σε μια μεταβατική εποχή, που το ηρωικό κλίμα, όσο κι αν διατηρείται στη συλλογική μνήμη, έχει καταπέσει και η πολιτικοκοινωνική ζωή της χώρας δεν έχει βρει ακόμη τον κανονικό της ρυθμό.

Ζώντας σε μια τέτοια περίοδο, αναγκάζονται να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες, και να καταφύγουν στη διερεύνηση του εσωτερικού τους χώρου, για να εκφράσουν τις τραυματικές τους εμπειρίες, είτε αυτές αναφέρονται στο πολιτικοκοινωνικό επίπεδο και είναι συνακόλουθες ενός χαμένου ιδεολογικού οράματος είτε στο ερωτικό. Έχοντας βαθύτατα μέσα τους την αίσθηση της διάψευσης των οραμάτων τους και μιας ζωής χαμένης, αρνούνται να

συμμετάσχουν στο πολιτικό και κοινωνικό παιχνίδι. Ιδιαίτερες τάσεις, όπως αυτές που καλλιεργήθηκαν στην πρώτη μεταπολεμική γενιά, δεν αναπτύχθηκαν.

Έχει επισημανθεί ότι στη γενιά αυτή παρατηρείται ένα εμφανές υπερρεαλιστικό κενό, που αποδίδεται στο γεγονός ότι οι ποιητές της χαρακτηρίζονται από έντονο κριτικό πνεύμα και σκεπτικισμό. Παρόλα αυτά δεν παύουν να διαλέγονται είτε με τους ποιητές της αντιστασιακής τάσης είτε της υπαρξιακής. Επηηρεασμένοι από την ποίηση κυρίως του Καρυωτάκη, καλλιεργούν έναν ποιητικό λόγο αντιλυρικό, που διακρίνεται για την αιχμηρότητα, τη σκληρότητα και την τραχύτητα των εκφραστικών του μέσων.

(Αναφέρουμε, ενδεικτικά ποιητές που ανήκουν σ'αυτή τη γενιά: Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ, Ανδρέας Αγγελάκης. Ορέστης Αλεξάκης, Νίκος- Αλέξης Ασλάνογλου, Θωμάς Γκόρπας, Νίκος Γρηγοριάδης, Ζέφη Δαράκη, Τάσος Δενέγρης, Κική Δημουλά, Μάνος Ελευθερίου, Ανέστης Ευαγγέλου, Αλέξης Ζακυθηνός, Βασίλης Καραβίτης, Μαρία Κέντρου-Αγαθοπούλου, Τάσος Κόρφης, Λουκάς Κούσουλας, Χρίστος Λάσκαρης, Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος, Γιώργης Μανουσάκης, Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου, Μάρκος Μέσκος, Ματθαίος Μουντές, Τάσος Πορφύρης, Θανάσης Τζούλης, Σπύρος Τσακνιάς, Κυριάκος Χαραλαμπίδης, Ντίνος Χριστιανόπουλος).

ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ '70

Οι ποιητές της δεκαετίας του '70, εντούτοις, δεν επηρεάστηκαν, όσο θα περίμενε κανείς, από τη μεταπολεμική γενιά. Οι ποιητές αυτής της γενιάς δεν έχουν βέβαια εμπειρίες από την Κατοχή και την εμφυλιακή περίοδο. Μεγαλώνουν κατά την ψυχροπολεμική κυρίως περίοδο και σε μια εποχή, κατά την οποία η ελληνική κοινωνία παρουσιάζει σημαντική οικονομική άνοδο και εισέρχεται στο στάδιο του καταναλωτισμού. Σε όλα αυτά, για να κατανοήσουμε ορισμένους παράγοντες, που συνέβαλαν στη διαμόρφωση του ψυχισμού τους και των βασικών χαρακτηριστικών

της ποιητικής γραφής τους, πρέπει να προστεθεί η οδυνηρή εμπειρία από τη δικτατορία (1967-1974), που ενίσχυσε την τάση τους για την ανάπτυξη, χωρίς καμιά ιδεολογική χροιά, ενός πνεύματος επαναστατικότητας και την αντίθεσή τους σε κάθε μορφής κατεστημένο. Αγκαλιάζουν βαθμιαία αφενός μεν την ποιητική μας παράδοση, που αρχικά εντοπίζεται στην ποίηση του Καβάφη, του Καρυωτάκη, της γενιάς του '30 και της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, της αντιστασιακής ιδίως τάσης, αφετέρου δε την σύγχρονη αμερικανική ποίηση. Κι ενώ οι ποιητές των δύο πρώτων μεταπολεμικών γενιών, αν και διαφοροποιούνται αισθητά μεταξύ τους, αισθάνονται ιδεολογικά και συναισθηματικά αλληλέγγυοι, οι

ποιητές της δεκαετίας του '70 στην αρχική τους διαμόρφωση τουλάχιστον, αποστρέφουν το πρόσωπο τους από τις ιδεοληψίες των προκατόχων τους, ρέποντας σε μια ποιητική γραφή και γλώσσα, που αντλείται από την καθημερινή και τρέχουσα ομιλία. Ονομάστηκαν και ποιητές της αμφισβήτησης, επειδή θεωρήθηκε ότι η εριστικότητα του ύφους, που εκφράστηκε με το σαρκασμό, την ειρωνεία και τη ρεαλιστική γλώσσα, είχε ως στόχο την αμφισβήτηση κάθε κατεστημένης αξίας. Αν και ο όρος αυτός αμφισβητείται, είναι γεγονός ότι με τη γενιά αυτή η ποίησή μας εισέρχεται σε μια νέα και διαφορετική περίοδο, που ακόμη βρίσκεται σε εξέλιξη και δεν έχει αποκρυσταλλώσει τα επιτεύγματά της. (Αναφέρουμε

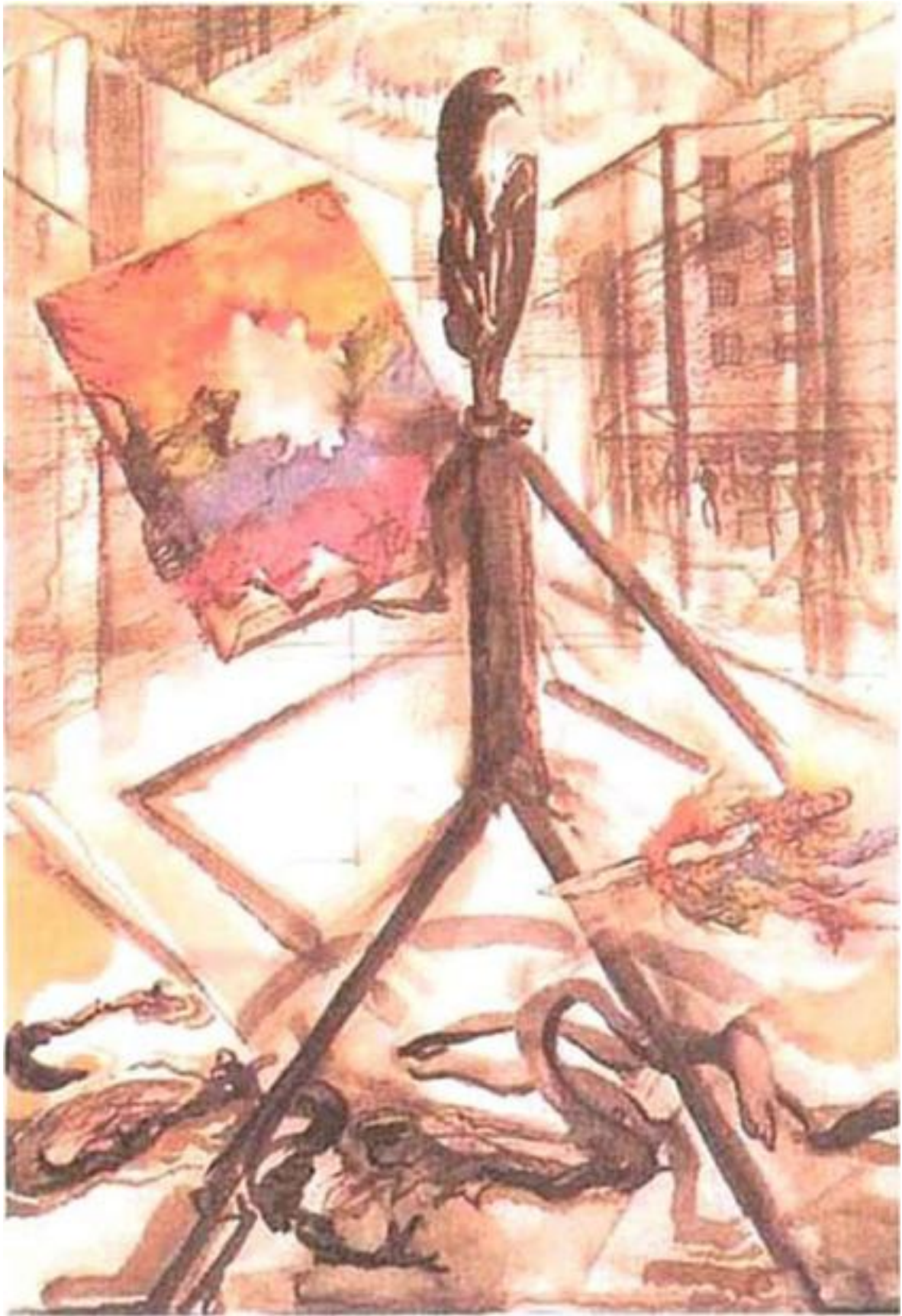
ενδεικτικά τους ποιητές: Νάσος
Βαγενάς, Γιάννης Βαρβέρης,
Γιώργος Βέης, Αναστάσης
Βισιωνίτης, Μιχάλης Γκανάς,
Βερονίκη Δαλακούρα, Δημήτρης
Καλοκύρης, Γιώργος Καραβασίλης,
Γιάννης Κοντός, Νίκος Λάζαρης,
Μαρία Λαϊνά, Χριστόφορος
Λιοντάκης, Γιώργος Μαρκόπουλος,
Τζένη Μαστοράκη, Κώστας
Μαυρουδής, Στέφανος
Μπεκατώρος, Παυλίνα Παμπούδη,
Κώστας Γ. Παπαγεωργίου, Γιάννης
Πατίλης, Λευτέρης Πούλιος,
Μανώλης Πρατικάκης, Βασίλης
Στεριάδης, Γιάννης Υφαντής,
Αντώνης Φωστιέρης, Γιώργος
Χρονάς).

Σημείωση: Η κατάταξη των ποιητών στις παραπάνω τάσεις εξυπηρετεί κυρίως τη μελέτη της μεταπολεμικής ποίησης. Είναι όμως απαραίτητο να γίνουν οι παρακάτω διευκρινίσεις:

α) Η διαίρεση είναι σχηματική και γίνεται με βάση την αρχική φάση της ποίησης των περισσότερων ποιητών. Όπως είναι φυσικό, ο κάθε ποιητής κατά τη διαδρομή της πορείας του, έστω κι αν είναι επηρεασμένος από κάποιες ιδεοληψίες του παρελθόντος, αναπροσανατολίζει τους στόχους της ποίησής του και της ποιητικής του. Έτσι, το ερωτικό συναίσθημα, η αγωνία μπροστά στο πρόβλημα της ζωής και του θανάτου θα περάσει και στην ποίηση ακόμη και

ποιητών που ξεκίνησαν με έντονους ιδεολογικούς και κοινωνικούς προβληματισμούς.
β) Η διαίρεση δεν καλύπτει όλο τον χώρο της μεταπολεμικής ποίησης. Υπάρχουν ποιητές, που δύσκολα θα μπορούσαν να ενταχτούν σε κάποια από τις παραπάνω τάσεις, όπως είναι οι Νίκος Καρούζος. Τάκης Σινόπουλος. Κώστας Στεργιόπουλος κ.ά.

Κώστας Μόντης

Νύχτες

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ Τα τραγούδια της ταπεινής ζωής (Λευκωσία 1954).

Καλά, θ' απορροφήσουν κάτι
από την έγνοια σου
η μέρα, η κίνηση, η δουλειά σου,
οι φίλοι,
και θα μπορέσεις ύστερα να πας
σε κάνα θέατρο ή κέντρον ή όπου
αλλού.

Όμως όταν τελειώσουν όλα
τα θέατρα και τα κέντρα κλείσουν,
και πουν οι φίλοι καληνύχτα,
και πρέπει να γυρίσεις πια στο
σπίτι, τι θα γίνει;
Το ξέρεις πως σκληρή,
αδυσώπητη
σε περιμένει στο κρεβάτι σου η
έγνοια.

Θα 'σαι μονάχος.
Και τότες θα λογαριαστείτε.
Θες ή δε θες θα μπουν κάτω όλα,
να λογαριαστείτε.
Θα 'σαι μονάχος
κι ανυπεράσπιστος απ' τα θέατρα
και τα κέντρα,
κι απ' τη δουλειά σου και τους
φίλους.
Σε περιμένει στο κρεβάτι σου η
έγνοια.
Θά 'ρθεις, δεν γίνεται. Είν' τόσο
σίγουρη γι' αυτό, και περιμένει.
Είναι στο σπίτι και σε περιμένει.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Ποιο πρόβλημα απασχολεί τον ποιητή; Ποιοι στίχοι κυρίως το εκφράζουν;**
- 2. Ποια είναι η διέξοδος στο πρόβλημα; Είναι αποτελεσματική;**

3. Σε ποιους ανθρώπους νομίζετε ότι παρουσιάζονται τέτοια προβλήματα;

**Κώστας Μόντης
(1914-2004)**

Γεννήθηκε στην Αμμόχωστο της Κύπρου. Σπούδασε Νομικά και Πολιτικές και Οικονομικές

Επιστήμες στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών. Στο έργο του απεικονίζονται τα σπουδαιότερα ιστορικά γεγονότα (αγγλοκρατία, εθνοαπελευθερωτικός αγώνας 1955-1959, πολιτικά και πολεμικά δρώμενα της

**δεκαετίας 1960-1970,
πραξικόπημα και τουρκική
εισβολή,
εξελίξεις μετά το 1974) και ο
ιδιαίτερος τρόπος ζωής και
σκέψης του σύγχρονου
Κυπρίου, με τη μέθοδο του
υπαινιγμού και της πικρής
ειρωνείας. Έργα: Minima
(Λευκωσία '46). Τα τραγούδια
της ταπεινής ζωής (Λευκωσία
'54), Αγνώστω ανθρώπω
(Λευκωσία '62), Ποίηση
(Λευκωσία '62), Εξ ιμερτής
Κύπρου (Λευκωσία '69).
Ανθολόγηση από τις
«Στιγμές» (Αθήνα 1978) κ.ά.**

Κόκκαλα (από μία ανασκαφή τάφου)

Πᾶ να καταβάω καμά,
ζέραρε καδ' οἴη τή διάρκεια τῆς διαδρομῆς,
πῶς αὐτὰ θ' ἀπέφταναν στό τέχος;

Πᾶ να καταβάω καμά,
ζέραρε καδ' οἴη τή διάρκεια τῆς διαδρομῆς
πῶς σ' αὐτὰ θ' ἀ καταγύγαρε στό τέχος;

Γεώργιος Μόνας

Τάκης Σινόπουλος

Φίλιππος

Ο ΤΑΚΗΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ (1917-1981) πήρε μέρος στον ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940-41 κι έζησε τις εμπειρίες της κατοχής και του εμφυλίου (1946-49) ως στρατεύσιμος. Οι μνήμες από τις εμπειρίες αυτές έχουν περάσει σε πολλά ποιήματά του. Ο Φίλιππος είναι πρόσωπο υπαρκτό, ήταν φίλος του ποιητή κι εκτελέστηκε από τους Γερμανούς το 1942. Εκτός όμως από το Φίλιππο σε πολλά ποιήματά του εμφανίζονται άλλα πρόσωπα, που δεν είναι συμβολικά, αλλά έχουν ονόματα κοινά και καθημερινά. Αυτό δίνει στην ποίηση του ζεστασιά και αμεσότητα. Το ποίημα ανήκει στη

συλλογή Μεταίχμιο Β' (1957· περιλαμβάνει ποιήματα γραμμένα απ' το 1949 ως το 1955).

Εδώ στοχάζομαι, δε θα ξανάρθει ο
Φίλιππος
σε τούτη την ακίνητη κοιλάδα.

ΣΧΟΛΙΑ

ΣΤ. 2· να συνδυαστεί με την πόλη Λάρισα που αναφέρεται το ποίημα. Τα επίθετα ακίνητη, φανταστική κι ασάλευτη (στ. 15), κούφια (στ. 24). θέλουν να δώσουν εντονότερη την εικόνα της «ακινησίας» ή της «εγκατάλειψης». Παράλληλα, όλες αυτές οι εικόνες, που συνθέτουν μαζί με τα ουσιαστικά (ακίνητη κοιλάδα, πολιτεία φανταστική κι ασάλευτη, κούφια Λάρισα) φορτίζουν περισσότερο την εφιαλτική εικόνα της εποχής του.

**Πολλά του τάξαμε από λάφυρα κι
από σειρήνες
Μα κείνος ήτανε στραμμένος σ'
άλλα οράματα**

**5 Μια απέραντη πατρίδα
ονειρευότανε. Πού είναι το
πρόσωπό σας
το αληθινό σας πρόσωπο; μου
φώναξε.
Έφυγε κλαίγοντας ανέβηκε τα
λαμπερά βουνά.**

ΣΧΟΛΙΑ

**ΣΤ. 3· η αντίθεση αυτού του
στίχου στους στ. 4 και 5, μας
οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο
Φίλιππος απαρνιέται τα αγαθά
και τις χαρές της ζωής, που
υποδηλώνουν οι λέξεις λάφυρα,
σειρήνες.**

**Ύστερα τα καράβια εφράξανε τη
θάλασσα.**

**Μαύρισε η γη την πήρε ένας
κακός χειμώνας.**

**10 Μαύρισε το μυαλό ένα μακρύ
ποτάμι το αίμα.**

**Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος.
Φυσάει απόψε δυνατά.**

**Μεσάνυχτα στη Λάρισα το έρημο
καφενείο.**

**Η φάτσα του συναχωμένου
γκαρσονιού κι η νύχτα σαρωμένη**

ΣΧΟΛΙΑ

Στ. 8-10: ο ποιητής περιγράφει την εφιαλτική εποχή του. Ο στ. 10 να διαβαστεί ως εξής: Μαύρισε το μυαλό, το αίμα (έγινε) μακρύ ποτάμι.

εικόνα εκείνης της στιγμής.

Κι απόμεινα
μονάχος περπατώντας και
σφυρίζοντας
μέσα στην κούφια Λάρισα. Και

τότε

25

ως τη Μακεδονία βαθιά
σαλεύοντας ημίκλειστη
μες στο πλατύ φεγγάρι του
χειμώνα
μιλώντας μόνο περί σώματος η
χηρευάμενη
κυρία Πανδώρα. Πέθανε
χτικιάρης ο άντρας της τις μέρες
του σαράντα τέσσερα.

ΣΧΟΛΙΑ

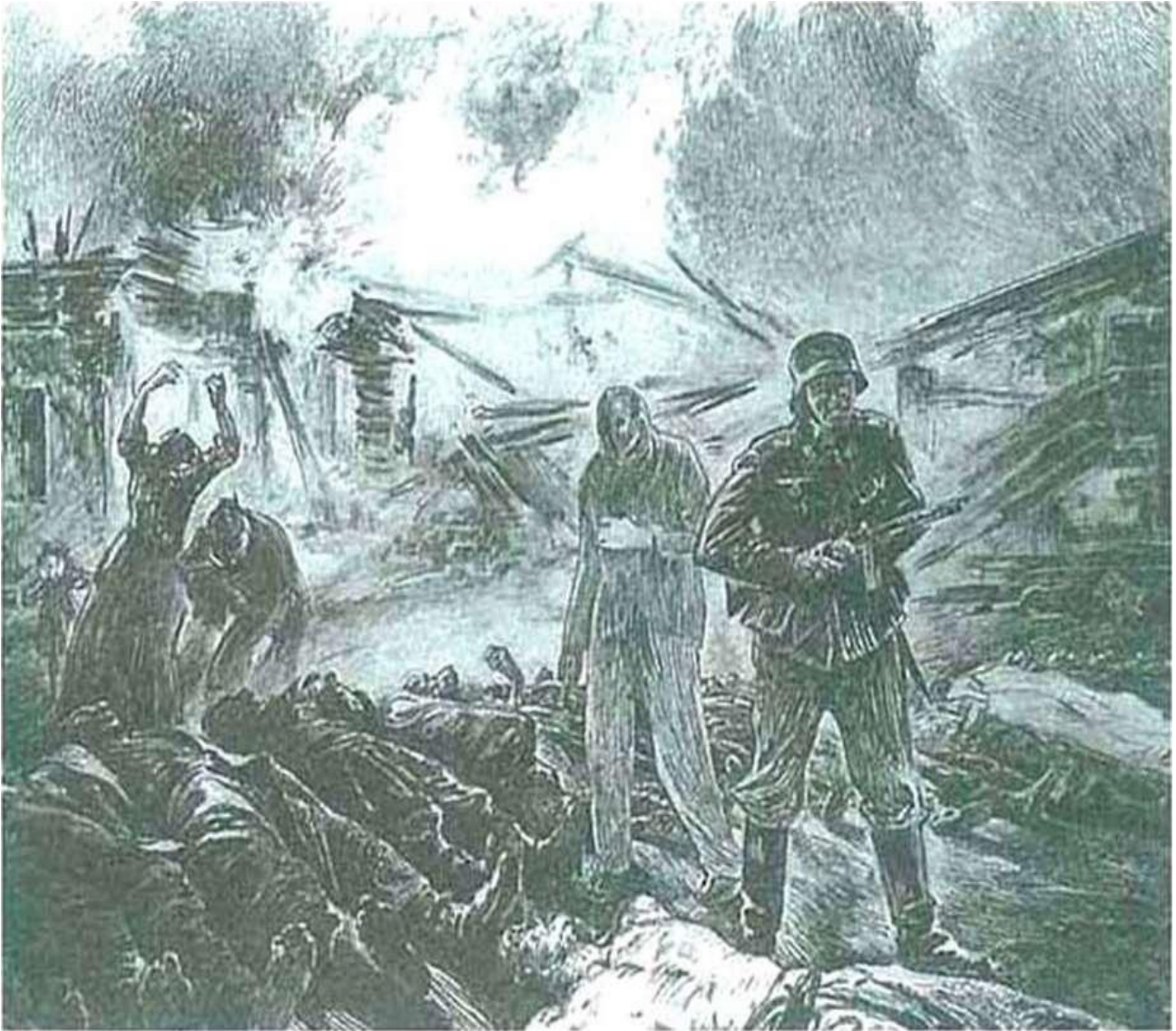
ΣΤ. 24-29· Συνειρμική μεταπήδηση από τη συγκεκριμένη εικόνα σε κάποια άλλη φαινομενικά άσχετη. Για ένα σύγχρονο ποιητή αυτές οι συνειρμικές συνδέσεις είναι

συνηθισμένες. Ο ποιητής απλώνει τη ματιά του ως επάνω (βαθιά) στη Μακεδονία, όπου κάτω από το χειμωνιάτικο φεγγάρι, σαλεύει ημίκλειστη (εικόνα που δίνει έμφαση στην κίνηση του σώματος) μιλώντας μόνο περί σώματος η χηρευάμενη κυρία Πανδώρα. Η πρώτη εικόνα (σαλεύοντας ημίκλειστη) και οι φράσεις «περί σώματος» (λόγια έκφραση), «η χηρευάμενη», υποδηλώνουν πως η κυρία Πανδώρα ενδιαφέρεται (μιλάει) μόνο για το σώμα της και υποκρύπτουν κάποια ειρωνική διάθεση. Η κυρία Πανδώρα αποτελεί την άλλη όψη της ζωής, είναι πρόσωπο που βρίσκεται σε αντίθεση με τους οραματισμούς και τα ιδανικά του Φίλιππου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Ποιος είναι ο τόπος και ο χρόνος όπου τοποθετείται το ποίημα; (θα στηριχτείτε στα στοιχεία, που δίνει το εισαγωγικό σημείωμα και το ποίημα).**
- 2. Αφού μελετήσετε το ποίημα, να επισημάνετε τα εξής:**
 - α) Ποιο ρόλο παίζουν στη συγκινησιακή φόρτιση του ποιήματος οι επαναλαμβανόμενες φράσεις: Δεν θα ξανάρθει ο Φίλιππος και ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.**
 - β) Ποιο είναι το αντικείμενο της θλίψης του ποιητή.**
 - γ) Ποιοι είναι οι οραματισμοί και ποιες οι αιτιάσεις του Φίλιππου.**
 - δ) Ποιες εικόνες της εφιαλτικής εποχής του μας δίνει ο ποιητής.**
- 3. Πώς συνδυάζεται η τελευταία θεματική ενότητα (στ. 24-29) με**

**τα προηγούμενα; (βλ. και
σχόλια).**

**Αλέκος Κοντόπουλος(1904-
1975), Το μπλόκο**

Ο καιόμενος
ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ της
αυτοπυρπόλησης αποτέλεσε στην
εποχή μας την έσχατη μορφή
προσωπικής διαμαρτυρίας των
διαφόρων απελπισμένων ιδεολόγων.
Το ποίημα ανήκει στη συλλογή
Μεταίχμιο Β' (1957).

Κοιτάχτε μπήκε στη φωτιά! είπε
ένας απ' το πλήθος.
Γυρίσαμε τα μάτια γρήγορα.
Ήταν
στ' αλήθεια αυτός που
απόστρεψε το πρόσωπο, όταν
του
μιλήσαμε. Και τώρα καίγεται. Μα
δε φωνάζει βοήθεια.
Διστάζω. Λέω να πάω εκεί. Να
τον αγγίξω με το χέρι μου.
Είμαι από τη φύση μου
φτιαγμένος να παραξενεύομαι.
Ποιος είναι τούτος που

αναλίσκεται περήφανος;
Το σώμα του το ανθρώπινο δεν
τον πονά;
Η χώρα εδώ είναι σκοτεινή. Και
δύσκολη. Φοβάμαι.
Ξένη φωτιά μην την ανακατεύεις,
μου είπαν.
Όμως εκείνος καίγονταν
μονάχος. Καταμόναχος.
Κι όσο αφανίζονταν τόσο
άστραφτε το πρόσωπο.
Γινόταν ήλιος.
Στην εποχή μας όπως και σε
περασμένες εποχές
άλλοι είναι μέσα στη φωτιά κι
άλλοι χειροκροτούνε.
Ο ποιητής μοιράζεται στα δυο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιες σημασίες μπορεί να έχει ο τίτλος του ποιήματος *Ο καιόμενος*;
2. Ποια είναι η στάση του πλήθους απέναντι στη μαρτυρική πράξη του καιόμενου;
3. Πώς διαγράφεται μέσα από το ποίημα ο ρόλος του ποιητή;

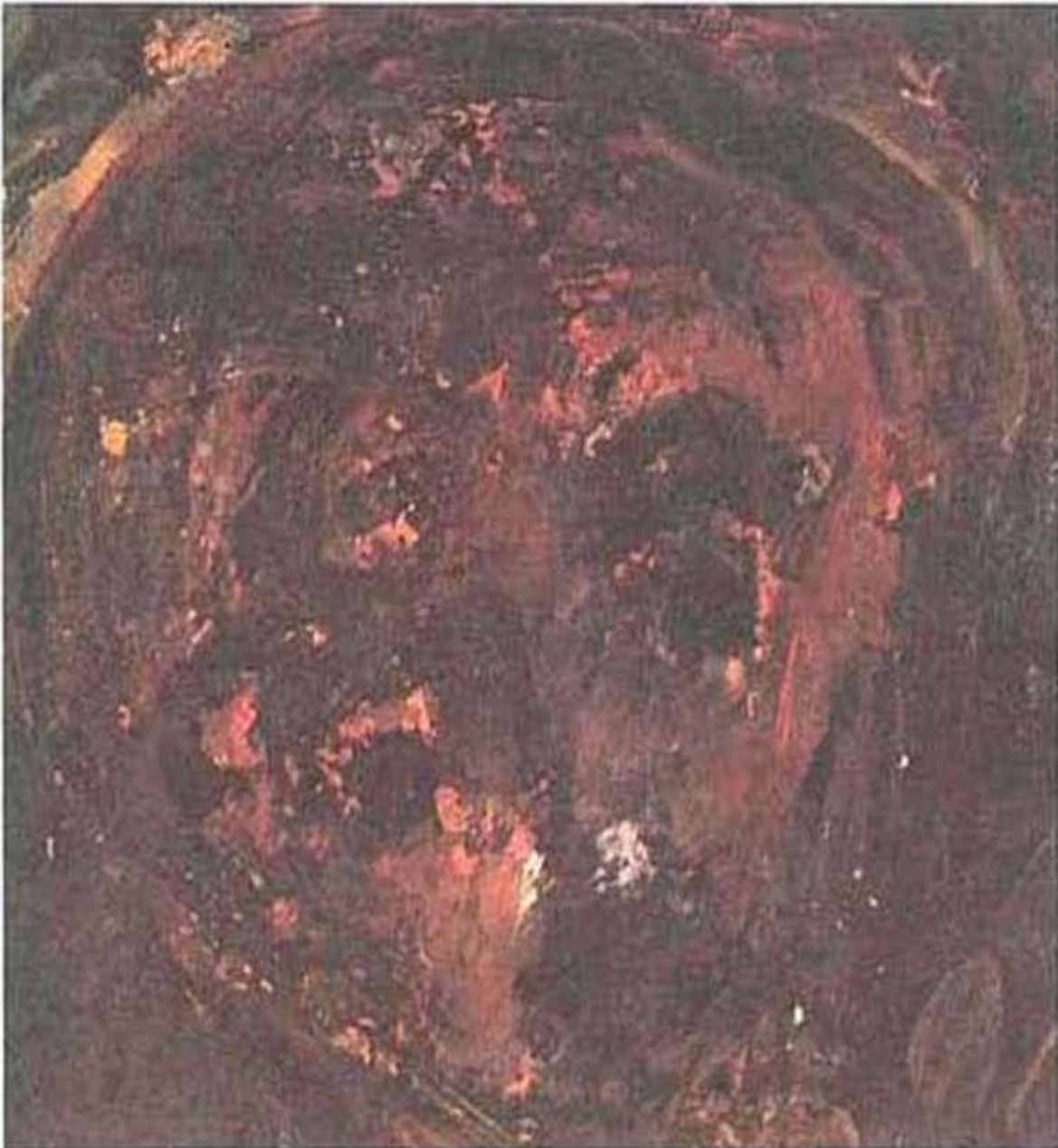
Τάκης Σινόπουλος (1917-1981)

Γεννήθηκε στην Αγουλινίτσα του Πύργου της Ηλείας. Σπούδασε Ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Πήρε μέρος στον ελληνοϊταλικό πόλεμο 1940-41 και

έζησε τις εμπειρίες του εμφυλίου πολέμου 1946-49 ως στρατεύσιμος. Από το 1949 ως το θάνατό του ασκούσε το επάγγελμα του γιατρού στην Αθήνα. Παράλληλα ασχολήθηκε με την ποίηση και την κριτική. Από την πρώτη του κιόλας συλλογή Μεταίχμιο(1951), φάνηκε η επίδραση του Έλιοτ, του Πάουντ και του Σεφέρη στην ποίησή του. Στις κατοπινές συλλογές του, ανανεώνοντας τον ποιητικό λόγο του, κατορθώνει να εκφράσει με προσωπικό τρόπο τις εμπειρίες από την κατοχική και μετακατοχική περίοδο, καθώς και την υπαρξιακή αγωνία του σύγχρονου ανθρώπου. Έργα του: Μεταίχμιο(1951), Άσματα (1953), Η γνωριμία με τον Μαξ (1956), Μεταίχμιο Β' (1957), Ελένη (1957), Η νύχτα και η αντίστιξη (1959), Πέτρες (1972), Νεκρόδειπνος

**(1972), Χρονικό (1975) κ.ά.
(Συγκεντρωτική έκδοση: Συλλογή I,
1976, και Συλλογή II, 1980).**

Έργο του Τάκη Σινόπουλου

Μίλτος Σαχτούρης

Η Αποκριά

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στην ποιητική συλλογή Με το πρόσωπο στον τοίχο, που κυκλοφόρησε το 1952. Στα ποιήματα της συλλογής αυτής έχουν περάσει οι εμπειρίες του ποιητή από τη στρατιωτική του ζωή και την τραγωδία του εμφύλιου πολέμου (1946-1949). Να προσέξετε ότι το ποίημα κινείται ανάμεσα σε δυο πραγματικότητες: η μια είναι η πραγματικότητα της αποκριάς. Σ' αυτήν όμως εμπλέκεται η πραγματικότητα του εμφύλιου πολέμου και, γενικότερα, της εφιαλτικής εποχής του.

Μακριά σ' έν' άλλο κόσμο γίνηκε
αυτή
η αποκριά
το γαϊδουράκι γύριζε μες στους

έρημους δρόμους
όπου δεν ανάπνεε κανείς
πεθαμένα παιδιά ανέβαιναν ολοένα
στον ουρανό
κατέβαιναν μια στιγμή να πάρουν
τους αετούς τους
που τους είχαν ξεχάσει
έπεφτε χιόνι γυάλινος
χαρτοπόλεμος
μάτωνε τις καρδιές
μια γυναίκα γονατισμένη
ανάστρεφε τα μάτια της σα νεκρή
μόνο περνούσαν φάλαγγες
στρατιώτες εν δυο
εν δυο με παγωμένα δόντια
Το βράδυ βγήκε το φεγγάρι
αποκριάτικο
γεμάτο μίσος
το δέσαν και το πέταξαν στη
θάλασσα
μαχαιρωμένο
Μακριά σ' έν' άλλο κόσμο γίνηκε

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Στο βάθος του ποιήματος προβάλλει η τραγωδία του εμφυλίου πολέμου. Με αυτή τη βάση να διαβάσετε και να ερμηνεύσετε το ποίημα.

1. Ποιες από τις εικόνες του ποιήματος ανταποκρίνονται στην αποκριά, όπως την ξέρετε;
2. Με ποιες λέξεις ή φράσεις ο ποιητής μεταπλάθει τις παραπάνω εικόνες, ώστε να εκφράζουν την εφιαλτική εποχή του;
3. Ποιες άλλες εικόνες συμπληρώνουν το ποίημα;

Ο στρατιώτης ποιητής

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή
Τα φάσματα ή η χαρά στον άλλο
δρόμο (1958) κι εκφράζει το
αισθήματα της φρίκης και του
φόβου, που κυριαρχούν στην ποίηση
του Σαχτούρη και δίνουν μια
ζωντανή εικόνα της εποχής του.

Δεν έχω γράψει

ποιήματα

μέσα σε κρότους

μέσα σε κρότους

κύλησε η ζωή μου

5 Τη μίαν ημέρα έτρεμα

την άλλην ανατρίχιαζα

μέσα στο φόβο

μέσα στο φόβο

πέρασε η ζωή μου

10 Δεν έχω γράψει

ποιήματα

δεν έχω γράψει ποιήματα

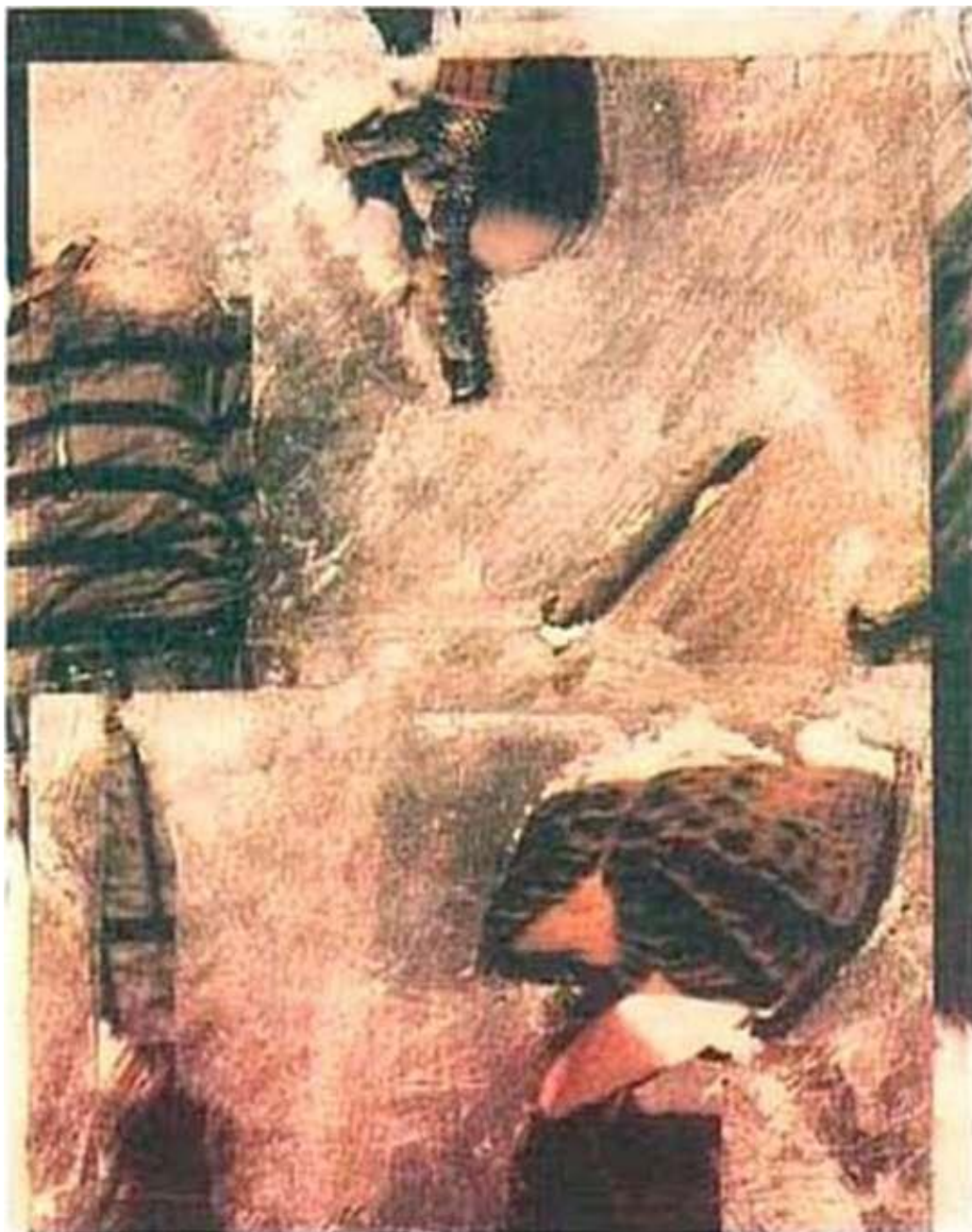
**μόνο σταυρούς
σε μνήματα
καρφώνω**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Στη σύνθεση του ποιήματος παρατηρούμε τα εξής:
α) Βασικός στίχος που επαναλαμβάνεται αυτούσιος (στ. 1, 10,11).
β) Στίχος που επαναλαμβάνεται στην ίδια στροφή αυτούσιος (στροφ. α και β) ή με παραλλαγές: κύλισε η ζωή μου — πέρασε η ζωή μου.
Με βάση τις παραπάνω παρατηρήσεις ν' απαντήσετε στο ακόλουθο ερώτημα: Ποια συναισθήματα θέλει να εκφράσει ο ποιητής μ' αυτές τις επαναλήψεις;**

- 2. Να συγκεντρώσετε τα ουσιαστικά και τα ρήματα που χρησιμοποιεί ο ποιητής. Κατόπιν ν' απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα: α) Οι λέξεις που χρησιμοποιεί έχουν σχέση με το λεξιλόγιο της καθημερινής ομιλίας; β) Το λεξιλόγιο του ποιητή είναι πλούσιο ή περιορισμένο;**
- 3. Πώς κατορθώνει ο ποιητής να εκφράσει τα συναισθήματά του με το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί; (η απάντησή σας να στηριχτεί και στις απαντήσεις που δώσατε στις προηγούμενες ερωτήσεις).**
- 4. Ο ποιητής γράφει ποίημα, αλλά επιμένει να λέει «Δεν έχω γράψει ποιήματα». Τι θέλει μ' αυτό να τονίσει; Πριν απαντήσετε, α) να προσέξετε τι**

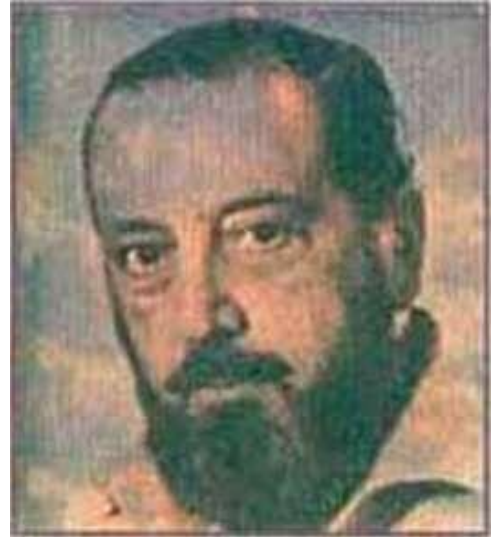
**υποδηλώνει ο τίτλος «Ο
στρατιώτης ποιητής» και β) να
συσχετίσετε τον παραπάνω
στίχο με τους στίχους που τον
ακολουθούν.**

**Γιάννης Μιχαηλίδης (γεν. 1940),
εικόνα για τον Στρατιώτη ποιητή**

Μίλτος Σαχτούρης (1919-2005)

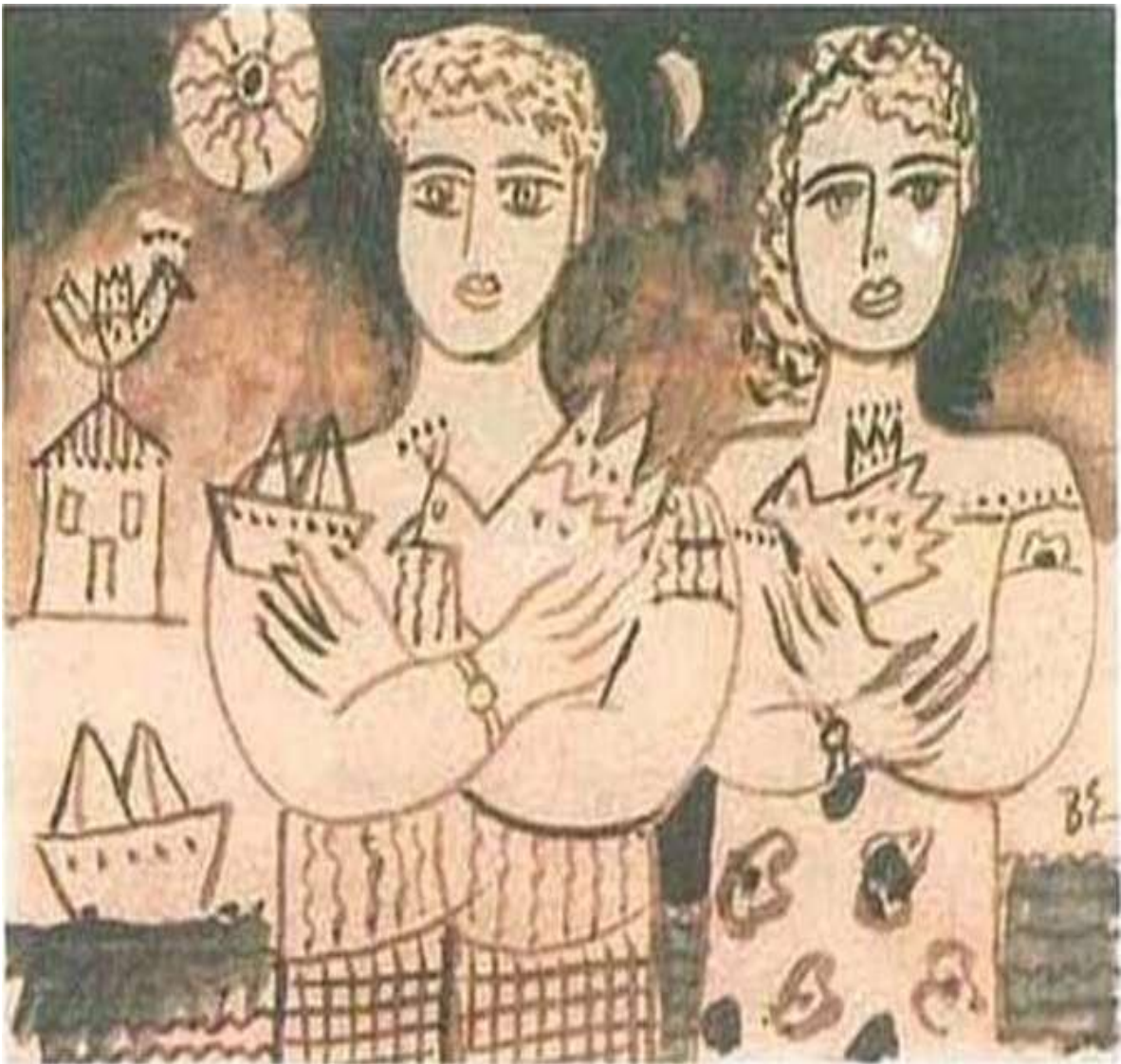
Γεννήθηκε το 1919 στην Αθήνα και είναι δισέγγονος του γνωστού ναυμάχου του 1821 Γεωργίου Σαχτούρη. Μετά το θάνατο του πατέρα του (1939), αποφάσισε να εγκαταλείψει τις πανεπιστημιακές του σπουδές (Νομικά) και ν' αφοσιωθεί αποκλειστικά στην ποίηση. Θεωρείται σήμερα ως ένας από τους πιο αντιπροσωπευτικούς ποιητές της μεταπολεμικής υπερρεαλιστικής ποίησης. Κύρια χαρακτηριστικά της ποίησής του είναι τα εξής: α) Ποιητική γραφή

έκδηλα αντιλυρική, β) το κάθε ποίημα αποτελεί και μια ιστορία που μέσα από τις αλληπάλληλες εικόνες εκφράζει κάποιο μήνυμα και γ) το παράλογο. Για τη φύση του παράλογου, που είναι βασικό χαρακτηριστικό της ποίησής του, έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις. Στην ποίηση του Σαχτούρη το παράλογο στηρίζεται στο υλικό της αλήθειας σ' ένα παράδοξο σχήμα. Σπάνια χρησιμοποιείται με τους αχαλίνωτους τρόπους ενός ανερμάτιστου υποσυνείδητου.

Το έργο του: Ποίηση: Η λησμονημένη (1945), Παραλλαγές (1948), Με το πρόσωπο στον τοίχο (1952), Όταν σας μιλώ (1956), Τα φάσματα ή η χαρά στον άλλο κόσμο(1958), Ο περίπατος (1960), Τα στίγματα (1962), Σφραγίδα ή η όγδοη Σελήνη (1964), Το σκεύος

**(1971), Χρωμοτραύματα (1980).
Όλες οι παραπάνω συλλογές, εκτός
από την τελευταία, έχουν
περιληφθεί στη συγκεντρωτική
έκδοση Ποιήματα(1945-1971), εκδ.
Κέδρος, Αθήνα 1977. Έχει τιμηθεί
με το Β' Κρατικό Βραβείο Ποίησης
το 1963 και το Α' Κρατικό Βραβείο
Ποίησης το 1972.**

**Βασίλης Σπεράντζας (γεν. 1938),
εικόνα για την ποίηση του Μίλτου
Σαχτούρη**

Έκτωρ Κακναβάτος

Ώρα δειλινή

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή
Τα μαχαίρια της Κίρκης (1980).

Λέω μη τάχαμ είναι μεταβίωση*
ακόμα και βυζαντινή
μην η ψηφίδα εντός του
εκκλησιδίου
που ενώπια* ασπρίζει
ή που ολόσωμος ο ασβέστης
άγιασε
μην είναι που ασκητεύει αντίκρυ
του
γαρουφαλένια δύση
η εσπέρα

μεταβίωση: η μεταθανάτια ζωή ή κατάσταση· **μεταβιώ:** ζω μετά (ενν. από μια καταστροφή), επιζώ.

ενώπια: αντίκρυ, ενώπιον.

η ψύχρα
που η ψαλμουδιά ξεπόρτισε στα
θάμνα
ένα με τα σπουργίτια
μην είν' του Ίακχου* τα Πάθη
ετούτα ή του Χριστού
και σάστισε ο Απρίλης
μην το κερί, μην το θυμίαμα, το
αρχαίο στασίδι
μην η λοξή του απ' το βημόθυρο
κρύα ματιά του ταξιάρχη
που ως το καρυόφυλλο η ψυχή
μου τρέμει.
Μνήμη που με πονάς

Ίακχος: τοπικός ήρωας της
Ελευσίνας που ταυτίστηκε
αργότερα με το Διόνυσο.

μην είσαι συ η αίσθηση όπου στα
δυο με σχίζει
λέω μην του μειόκαινου* η
καταβολή*
το βιος* που μου αφήσανε μέσα
στα κόκαλα
οι αιώνες, κι είναι μες στους
εσπερινούς
που εντός μου η πλημμύρα
ανεβαίνει τόση.

μειόκαινος: γεωλογική περίοδος
(26 με 19 εκατομ. χρόνια, κατά την
οποία εμφανίστηκαν και
εξελίχτηκαν τα θηλαστικά).

καταβολή: κατάθεση,
παρακαταθήκη, κληρονομιά.

βιος: ο πλούτος, η αφθονία
αγαθών.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Διαβάστε προσεκτικά το ποίημα και προσπαθήστε να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις:**
 - α) Από ποιο συναίσθημα διακατέχεται ο ποιητής;**
 - β) Ποια συγκεκριμένα πράγματα προκαλούν αυτό το συναίσθημα;**
 - γ) Ποιοι στίχοι δείχνουν ότι αυτό το συναίσθημα δεν προέρχεται μόνο από την άμεση παρατήρηση αλλά και από κάτι βαθύτερο; (ποιο;)**
- 2. Με ποιες εκφράσεις δίνεται η ψυχική ένταση;**
- 3. Ποια σημασία παίρνουν μέσα στο ποίημα οι λέξεις και οι φράσεις: «που ενώπια ασπρίζει», «του μειόκαινου η καταβολή» «το βιος»;**

4. Σε τι διαφοροποιείται η τελευταία στροφή από το υπόλοιπο ποίημα;
5. Τα πάθη του Χριστού άλλοτε συνδέονται με τα πάθη του Άδωνη και άλλοτε με του Ίακχου ή του Διόνυσου. Διαβάστε και το ποίημα του Α. Σικελιανού Στ' Όσιου Λουκά το Μοναστήρι. Τι παρατηρείτε;

Έκτωρ Κακναβάτος

**Φιλολογικό
ψευδώνυμο του
Γιώργου
Κοντογιώργη.
Γεννήθηκε το 1920
στον Πειραιά.
Σπούδασε μαθηματικά στο**

Πανεπιστήμιο Αθηνών. Εργάστηκε ως καθηγητής στην ιδιωτική εκπαίδευση. Έχει τιμηθεί με το κρατικό βραβείο ποίησης το 1983. Έργα του: Fuga (1943), Διασπορά (1961), Η κλίμακα του λίθου (1964), Τετραψήφιοι (1971), Τετραψήφιο με την έβδομη χορδή (1972), Διήγηση (1974), Οδός Λαιστρυγόνων (1978), Τα μαχαίρια της Κίρκης (1980), Ανάστιξη του θρύλου για τα νεφρά της πολιτείας (1981), In perpetuum (1983), Το χάος (1998).

Ελένη Βακαλό

Πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος
ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ Του κόσμου
(1978).

Θα σας πω πώς έγινε
Έτσι είναι η σειρά
Ένας μικρός καλός άνθρωπος
αντάμωσε στο
δρόμο του έναν χτυπημένο
Τόσο δα μακριά από κείνον ήτανε
πεσμένος και λυπήθηκε
Τόσο πολύ λυπήθηκε
που ύστερα φοβήθηκε
Πριν κοντά του να πλησιάσει για να
σκύψει να
τον πιάσει, σκέφτηκε καλύτερα
Τι τα θες τι τα γυρεύεις
Κάποιος άλλος θα βρεθεί από
τόσους εδώ γύρω,
να ψυχοπονέσει τον καημένο

Και καλύτερα να πούμε
Ούτε πως τον έχω δει
Και επειδή φοβήθηκε
Έτσι συλλογίστηκε
Τάχα δεν θα είναι φταίχτης, ποιον
χτυπούν χωρίς να φταίξει;
Και καλά του κάνουνε αφού ήθελε
να παίξει με τους άρχοντες
Αρχισε λοιπόν και κείνος
Από πάνω να χτυπά
Αρχή του παραμυθιού καλημέρα
σας

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ο τίτλος δίνει και το θέμα του ποιήματος. Αφού μελετήσετε τις διαδοχικές φάσεις, από τις οποίες περνά ο «μικρός άνθρωπος» ώσπου να γίνει κακός, να απαντήσετε στις ερωτήσεις:
α) Γιατί στην αρχή ο άνθρωπος του ποιήματος χαρακτηρίζεται

«μικρός» και «καλός»;

β) Ποια είναι η αιτία των μεταλλαγών του;

γ) Ποιες είναι οι δικαιολογίες που επικαλείται κάθε φορά και ποιον εξυπηρετούν;

2. Το ποίημα τελειώνει με μια φράση που συνηθίζεται στην αρχή των παραμυθιών. Τι θέλει να δηλώσει μ' αυτήν η ποιήτρια; Να βρείτε άλλα στοιχεία του ποιήματος, σχετικά με το περιεχόμενο και την έκφραση, που προσιδιάζουν στα παραμύθια.

Ελένη Βακαλό

Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1921 και το 1922

εγκαταστάθηκε με την οικογένειά της στην Αθήνα. Σπούδασε Αρχαιολογία στην Αθήνα και Ιστορία της Τέχνης στο Παρίσι. Παντρεύτηκε το ζωγράφο και σκηνογράφο Γιώργο Βακαλό. Στην ποίησή της χρησιμοποιεί μια γλώσσα απογυμνωμένη από τους παραδοσιακούς λυρικούς τρόπους, που αποβλέπει στο να εκφράσει την ουσία των πραγμάτων. Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές: Θέμα και παραλλαγές (1945), Αναμνήσεις από μια Εφιαλτική Πολιτεία (1948), Στη μορφή των Θεωρημάτων (1951), Το Δάσος(1954), Τοιχογραφία (1956), Ημερολόγιο της Ηλικίας (1958), Περιγραφή του Σώματος (1959), Η Έννοια των Τυφλών (1962), Ο Τρόπος να κινδυνεύουμε (1966), Γενεαλογία

(1971), Του κόσμου (1978), Πριν από το λυρισμό (1981). Δημοσίευσε επίσης λογοτεχνικές κριτικές και δοκίμια Ιστορίας της Τέχνης. Έχει τιμηθεί με Κρατικό Βραβείο Ποίησης (1991).

Νάνος Βαλαωρίτης

Μικρός θρήνος

ΟΠΩΣ ΦΑΝΕΡΩΝΕΙ και ο τίτλος του, κινητήριο ερέθισμα του ποιήματος που περιλαμβάνεται στη συλλογή Κεντρική Στοά (1968), είναι η επώδυνη μνήμη. Διαβάζοντάς το να 'χετε υπόψη σας ότι ο ποιητής είναι επηρεασμένος από τον υπερρεαλισμό και γι' αυτό ρέπει σε μια γραφή συνειρμική, που αδιαφορεί για τη λογική συγκρότηση και ανέλιξη του ποιήματος. Έτσι, οι στίχοι γράφονται και παρατίθενται σαν ασύντακτες εκλάμψεις της μνήμης. Στο επίκεντρο λ.χ. αυτής της μνήμης είναι τα γράμματα και τα όνειρα των νεκρών, που τώρα ανακαλούνται ή αναπλάθονται.

Γράμματα που έγραψε στο βλέμμα

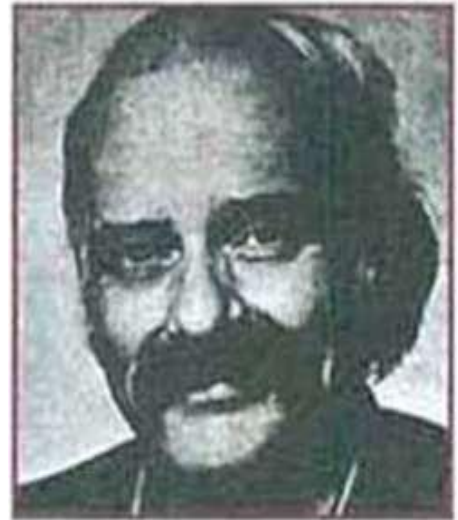
τους η αγάπη
Όνειρα που κέντησαν στον ύπνο
τους οι αράχνες
Ο θάνατος σαν ύφασμα σύρθηκε
ανάμεσά τους
Έσβησαν έτσι τα λαμπρά τους
μάτια σαν λυχνάρια
Το δέρμα τους που ήταν σφιχτό σαν
το πανί στον άνεμο
Δεν νιώθει πια τη ζεστασιά που
χύνουν τα κορμιά
Σαν ημερομηνίες τα ονόματά τους
Όμως καθώς χαμογελάς
χαμογελούν ακόμα
Τα βήματά τους αντηχούν μέσα στα
βήματά μας
Και στην καρδιά μας νιώθουμε το
χτύπο της καρδιάς τους.

ΕΡΓΑΣΙΑ

Βασιζόμενοι στις γενικές επισημάνσεις του εισαγωγικού σημειώματος να προχωρήσετε στην ερμηνευτική προσέγγιση του ποιήματος αντιμετωπίζοντάς το σαν μια ζωντανή πηγή από την οποία αναπηδούν και παρατίθενται αναδρομικές εικόνες μιας επώδυνης μνήμης.

Νάνος Βαλαωρίτης

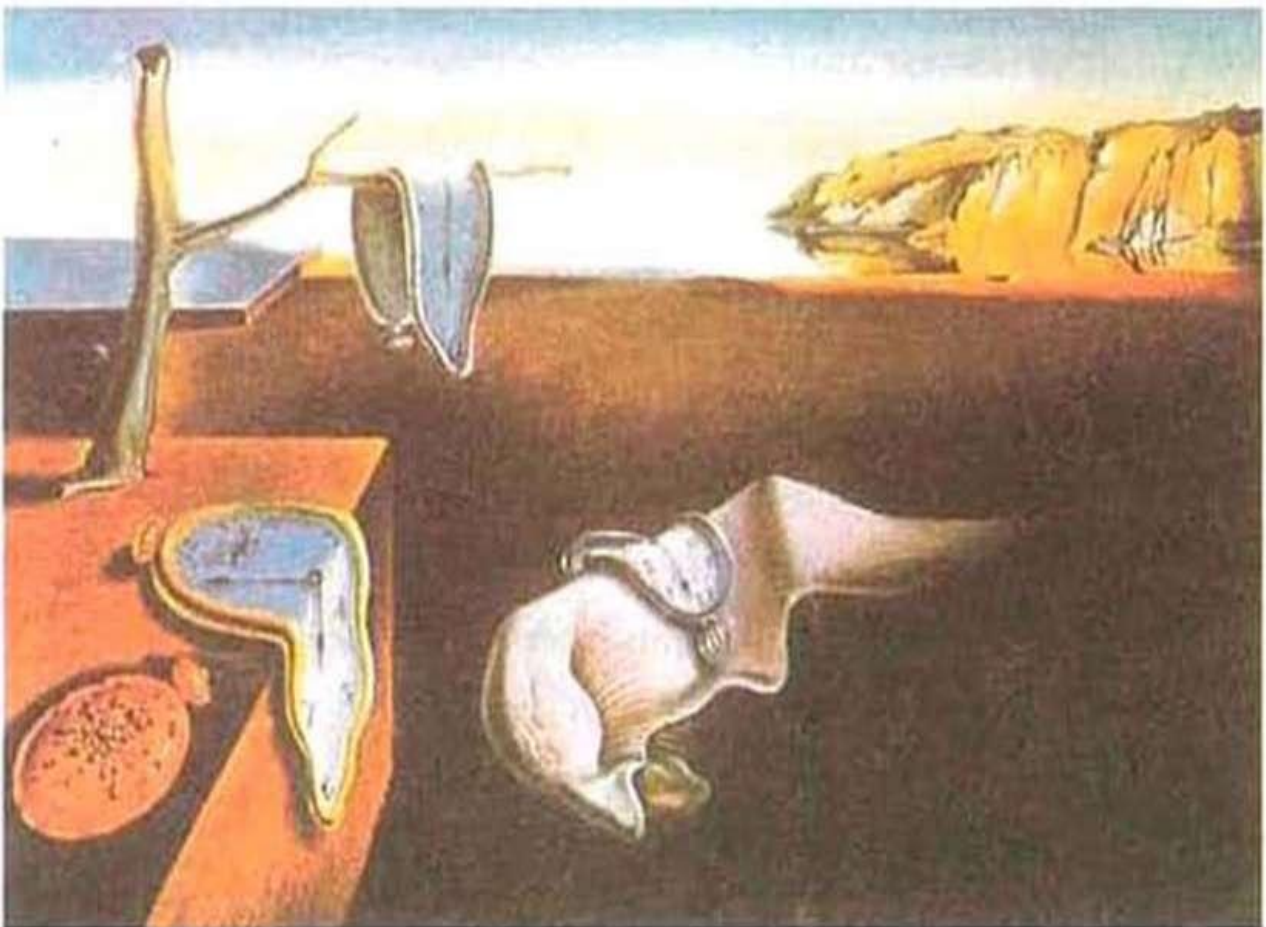
Γεννήθηκε στη Λωζάνη της Ελβετίας το 1921. Είναι δισέγγονος του ποιητή Αριστοτέλη Βαλαωρίτη.

Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Αγγλική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο του

Λονδίνου. Από το 1954-1960 ανήκε στην ομάδα του André Breton. Εργάστηκε ως καθηγητής Λογοτεχνίας και Γραφής στο Πανεπιστήμιο του Σαν Φρανσίσκο. Έργα στα ελληνικά: Ποίηση, Η τιμωρία των Μάγων (Λονδίνο 1947), Κεντρική Στοά (Αθήνα 1958), για το οποίο του απονεμήθηκε Κρατικό Βραβείο ποίησης, Ανώνυμο ποίημα του Φωτεινού Αηγιάννη (Σαν Φρανσίσκο 1974, Αθήνα 1977), Εστίες μικροβίων, (Σαν Φρανσίσκο 1977), Ο ήρωας του τυχαίου (1979), Η πουπουλένια εξομολόγηση (1982), Στο κάτω-κάτω της γραφής(1984), Ο έγχρωμος στυλογράφος (1986), Ανιδεογράμματα (1996), Ήλιος ο δήμιος μιας πράσινης σκέψης (1996). Εξέδωσε επίσης τα: Ποιήματα 1 και Ποιήματα 2 στα οποία περιλαμβάνεται η ποιητική του

εργασία από το 1944-1974. Πεζά: Ο
προδότης του γραπτού λόγου
(1980), Ο διαμαντένιος γαληνευτής
(1981), Απ' τα κόκαλα
βγαλμένη(1982), Μερικές γυναίκες
(1982), Η δολοφονία (1984), Ο
θησαυρός του Ξέρξη(1984), Ο
ομιλών πίθηκος (1986),
Παραμυθολογία (1996). Κριτική:
Ανδρέας Εμπειρικός(1989), Για μια
θεωρία της γραφής (1990).

**Salvador Dali (1904-1989). Η
επιμονή της μνήμης ή Τα μαλακά
ρολόγια (1931)
Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης, Νέα
Υόρκη**

Μιχάλης Κατσαρός

Όταν

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή
Κατά Σαδδουκαίων την πιο
σημαντική ποιητική συλλογή του Μ.
Κατσαρού. Τα ποιήματά της
εκφράζουν την ανεξάρτητη και
αντιεξουσιαστική στάση του ποιητή.

Όταν ακούω να μιλάν για τον καιρό
όταν ακούω να μιλάνε για τον
πόλεμο
όταν ακούω σήμερα το Αιγαίο να
γίνεται ποίηση
να πλημμυρίζει τα σαλόνια
όταν ακούω να υποψιάζονται τις
ιδέες μου
να τις ταχτοποιούν σε μια θυρίδα
όταν ακούω σένα να μιλάς εγώ
πάντα σωπαίνω.

**Όταν ακούω κάποτε στα βέβαια
αυτιά μου
ήχους παράξενους ψίθυρους
μακρινούς
όταν ακούω σάλπιγγες και θούρια
λόγους ατέλειωτους ύμνους και
κρότους
όταν ακούω να μιλούν για την
ελευθερία
για νόμους ευαγγέλια για μια ζωή με
τάξη
όταν ακούω να γελούν
όταν ακούω πάλι να μιλούν εγώ
πάντα σωπαίνω.
Μα κάποτε που η κρύα σιωπή θα
περιβρέχει τη γη
κάποτε που θα στερέψουν οι
άσημες φλυαρίες
κι όλοι τους θα προσμένουνε
σίγουρα τη φωνή
θ' ανοίξω το στόμα μου
θα γεμίσουν οι κήποι με**

καταρράχτες
στις ίδιες βρώμικες αυλές τα
οπλοστάσια
οι νέοι έξαλλοι θ' ακολουθούν με
στίχους χωρίς ύμνους
ούτε υποταγή στην τρομερή
εξουσία.
Πάλι σας δίνω όραμα.

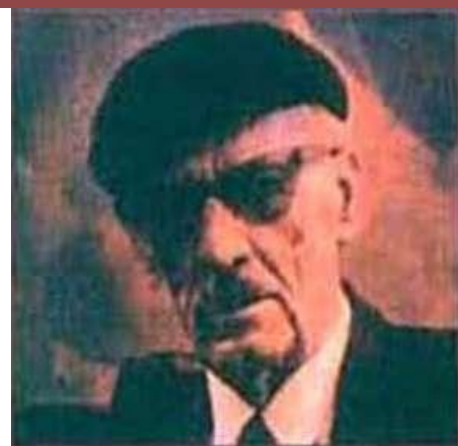
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Σε ποιες περιπτώσεις σωπαίνει ο ποιητής και ποιο είναι το νόημα της σιωπής του;
2. Πότε προτίθεται να μιλήσει ο ποιητής; Ποια απήχηση φαντάζεται πως θα έχει η ομιλία του και γιατί;
3. Από το ποίημα εξάγεται μια αντίληψη του ποιητή για την ποίηση και το ρόλο της. Ποια είναι αυτή η αντίληψη;

4. Στην αρχαιότητα οι ποιητές εθεωρούντο θεόπνευστοι και ο λόγος τους εθεωρείτο προφητικός. Υπάρχουν στη μορφή, στο περιεχόμενο και στον τόνο του ποιήματος στοιχεία που δίνουν αυτή την εντύπωση;

Μιχάλης Κατσαρός (1921-1998)

Γεννήθηκε το 1921 στην Κυπαρισσία και πέθανε στην Αθήνα το 1998. Ασχολήθηκε με την ποίηση και τη ζωγραφική. Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές Μεσολόγγι (1949), Κατά Σαδδουκαίων (1953), Οροπέδιο (1956), Σύγγραμμα (1975), Σύγχρονες Μπροσούρες (1977),

**Ενδύματα (1977) κ.ά. Ποιήματά του
μελοποίησαν οι Μ. Θεοδωράκης,
Αργ. Κουνάδης και Γ.
Μαρκόπουλος.**

Κλείτος Κύρου

Κραυγή δέκατη πέμπτη

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή Κραυγές της νύχτας (1960). Στα ποιήματα της συλλογής αυτής ο ποιητής μιλάει με λόγο συγκινησιακά φορτισμένο σαν απολογητής της σφαιρισμένης γενιάς της Κατοχής. Κι ενώ ο ομιλητής του κάθε ποιήματος ταυτίζεται πάντα με τον ίδιο, τα πρόσωπα προς τα οποία απευθύνεται ποικίλλουν. Άλλοτε απευθύνεται στους συναγωνιστές του, που με την πάροδο του χρόνου άλλαξαν και προσγειώθηκαν σε μια στυγνή πραγματικότητα και άλλοτε στον ίδιο τον εαυτό του, όπως λ.χ. στην «Κραυγή εικοστή», την τελευταία της συλλογής:

**Όταν βγήκες στους δρόμους δεν
αναγνώριζες τίποτε
Ένας λαός εκφυλισμένος
συνωθούνταν
Στις αγορές και στα ηλεκτρόφωνα τι
να 'γιναν της γης οι αντρειωμένοι
Μιλώ με σπασμένη φωνή δεν
εκλιπαρώ
Τον οίκτο σας μέσα μου μιλούν
χιλιάδες στόματα
Που κάποτε φώναζαν οργισμένα
στον ήλιο
Μια γενιά που έψελνε τα δικαιώματά
της
Κουνώντας λάβαρα πανηγυριού
σειώντας σπαθιά
Γράφοντας στίχους εξαίσιους μιας
πρώτης νεότητας
Ποτίζοντας τα σπαρτά με περίσσιο
αίμα
Μικρά παιδιά που αφέθηκαν στο
έλεος τ' ουρανού**

*

Η γενιά μου ήταν μια αστραπή που
πνίγηκε
Η βροντή της η γενιά μου
καταδιώχτηκε
Σα ληστής σύρθηκε στο
συρματοπλεγμα
Μοίρασε σαν αντίδωρο τη ζωή και
το θάνατο
Οι άνθρωποι της γενιάς μου δεν
πέθαιναν
Στα νοσοκομεία κραυγάζαν έξαλλοι
στα εκτελεστικά
Αποσπάσματα τα χέρια τους ήταν
μαγνήτες
Τρώγαν πικρό ψωμί καπνίζαν
φημερίδες
Ζητώντας ευλαβικά μια θέση σ'
αυτήν τη γη

*

Όπου κι αν στάθηκαν οι σκιές τους
ριζώναν

**Άδικα προσπαθείτε δε θα
ξεριζωθούν ποτέ
Θα προβάλλουν μπροστά στα
τρομαγμένα σας μάτια
Τώρα τα καταλάβαμε όλα
καταλάβαμε
Τη δύναμή μας και για τούτο μιλώ
Με σπασμένη ψωνή που κλαίει
Κάθε φορά στη θύμησή τους**

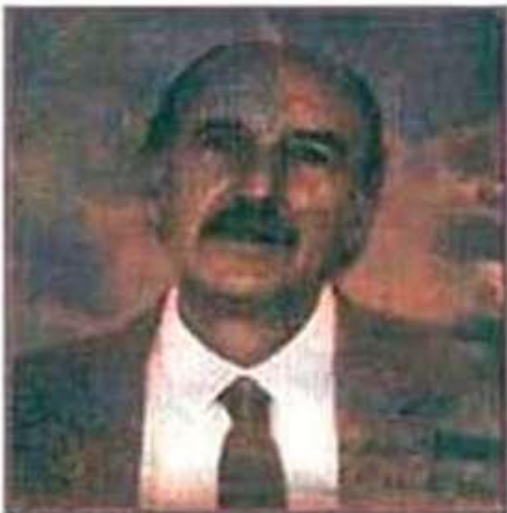
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Κύριο χαρακτηριστικό της ποιητικής γραφής του Κλείτου Κύρου είναι ο διασκελισμός (σχήμα διασκελισμού έχουμε όταν το νόημα ενός στίχου συνεχίζεται στον επόμενο). Να επισημάνετε τους σχετικούς στίχους και να χρησιμοποιήσετε το αποτέλεσμα της εργασίας σας στην απάντηση της επόμενης ερώτησης (2β).**

- 2. Κύριο χαρακτηριστικό του ποιήματος είναι η δραματική του ένταση, που είναι έκδηλη από τον πρώτο κιόλας στίχο και εξωτερικεύεται ποικιλοτρόπως. Διαβάζοντάς το να απαντήσετε στα εξής ερωτήματα:**
- α) Σε ποιες απευθύνεται ο ποιητής και για ποιους μιλάει;**
 - β) Με ποιους εκφραστικούς τρόπους κατορθώνει να διατηρήσει στο ποίημα τον τόνο ενός λόγου συγκινησιακά φορτισμένου;**
 - γ) Πού κατά τη γνώμη σας οφείλεται αυτή η υψηλή συναισθηματική ένταση του ποιήματος;**

Κλείτος Κύρου (1921-2006)

**Γεννήθηκε στη
Θεσσαλονίκη το
1921. Σπούδασε στη
Νομική Σχολή του
Πανεπιστημίου**

**Θεσσαλονίκης και εργάστηκε ως
τραπεζικός: Έργα του: Ποίηση:**

Αναζήτηση (1949), Σε πρώτο πρόσωπο (1957), Κραυγές της νύχτας (1960), Κλειδάριθμοι (1963), Τα πουλιά και η αφύπνιση (1987), Περίοδος χάριτος και άλλα ποιήματα (1992), Ο πρωθύστερος λόγος (1996) και Ακροτελεύτια (1997) που περιλαμβάνονται στη συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του. Έχει εκδώσει τις εξής συγκεντρωτικές συλλογές ποιημάτων του: α) Απολογία (α' έκδοση 1966, β' συμπληρωμένη 1976), β) Κατασκευές, 1949-1978 (1980) και γ) Εν όλω συγκομιδή, 1943-1997 (1997). Ασχολήθηκε επίσης ιδιαίτερα με τη μετάφραση έργων ξένων ποιητών και θεατρικών συγγραφέων. Σημειώνουμε ορισμένες. Ποίηση:

Νέοι Αγγλοι ποιητές (1945), Φ. Γκ. Λόρκα: Μοιρολόι για τον Ιγνάθιο Σάντσεθ Μεχίας (1960), Τ.Σ. Έλιοτ: α) Η Τετάρτη των τεφρών (1965), β) Τέσσερα κουαρτέτα (1981), γ) Η ρημαγμένη γη (1990) κ.ά. Θεατρικά: Φ. Γκ. Λόρκα: Σαν περάσουν πέντε χρόνια (1962), Πέρσυ Μπος Σέλλεϋ: Οι Τσέντσι (1993). Για τη μετάφραση του έργου αυτού του απονεμήθηκε Κρατικό βραβείο μετάφρασης (1994).

Leopold Survage (Συρβαζ) (1879-1968), Χαλασμός, (1942).

Μέρος της δωρεάς έργων διάσημων Γάλλων καλλιτεχνών στην Εθνική Πινακοθήκη «σε ένδειξη αγάπης και θαυμασμού για την ηρωική στάση του ελληνικού λαού στον πόλεμο και την αντίσταση 1940-1944» (1946).

Άρης Αλεξάνδρου

Με τι μάτια τώρα πια
Το ΠΟΙΗΜΑ ΠΕΡΙΕΧΕΤΑΙ στη συλλογή
Ευθύτης οδών (1959).

Βιάστηκες μητέρα να πεθάνεις.
Δεν λέω, είχες αρρωστήσει από
φασισμό
κι ήταν λίγο το ψωμί έλειπα κι
εγώ στην εξορία
ήτανε λίγος ο ύπνος κι ατέλειωτες
οι νύχτες
5 μα πάλι ποιος ο λόγος να
απελπιστείς προτού να κλείσεις
τα εξηντατέσσερα
μπορούσες να 'σφιγγες τα δόντια
έστω κι αυτά τα ψεύτικα τα χρυσά
σου δόντια
μπορούσες ν' αρπαζόσουν από

10 'να φύλλο πράσινο
απ' τα γυμνά κλαδιά
απ' τον κορμό
μα ναι το ξέρω
γλιστράν τα χέρια κι ο κορμός του
χρόνου δεν έχει φλούδα
να πιαστείς
όμως εσύ να τα 'μπηγες τα νύχια
και να τραβούσες έτσι πεντέξι-
δέκα χρόνια
15 σαν τους μισοπνιγμένους που
τους τραβάει ο χείμαρρος
κολλημένους στο δοκάρι του
γκρεμισμένου τους σπιτιού.
Τι βαραίνουν δέκα χρόνια για να
με ξαναδείς
να ξαναδείς ειρηνικότερες ημέρες
και να πας
στο παιδικό σου σπίτι με τον
φράχτη πνιγμένον στα λουλούδια
20 να ζήσεις μες στη δίκαιη γαλήνη
ακούγοντας τον πόλεμο

σαν τον απόμακρο αχό του
καταρράχτη
να 'χεις μια στέγη σίγουρη σαν
άστρο
να χωράει το σπίτι μας την
καρδιά των ανθρώπων
25 κι από τη μέσα κάμαρα —
όμως εσύ μητέρα βιάστηκες πολύ
και τώρα με τι χέρια να 'ρθεις και
να μ' αγγίξεις μέσ'
από τη σίτα*
με τι πόδια να ζυγώσεις εδώ που
'χω τριγύρω μου τις πέτρες

σίτα: συρμάτινο πλέγμα, που παρεμβάλλεται ανάμεσα στο φυλακισμένο και τον επισκέπτη, όταν συνομιλούν κατά την ώρα του «επισκεπτηρίου».

σιγουρεμένες σαν* ντουβάρια
φυλακής
με τι μάτια τώρα πια να δεις πως
μέσα δω χωράει
30 όλη η καρδιά του αυριανού μας
κόσμου
τσαλαπατημένη
κι από τον δίπλα θάλαμο ποτίζει
η θλίψη
σαν υγρασία σάπιου χόρτου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πού αποδίδει ο ποιητής το θάνατο της μητέρας του; Τι σημαίνει εδώ το ρήμα «βιάστηκες»;

σαν: όπως είναι σιγουρεμένοι πάντα οι τοίχοι της φυλακής.

- 2. Με ποιες εικόνες ο ποιητής αποδίδει τον αγώνα για να μείνει κανείς στη ζωή;**
- 3. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι το ποίημα είναι ουσιαστικά μονόλογος (γιατί;), τότε τι εκφράζουν οι στίχοι 5-16; Αγωνιστικό φρόνημα, έντονη νοσταλγία, πίστη στην αξία της ζωής ή πίστη στο μέλλον; Να δικαιολογήσετε τις απαντήσεις σας.**
- 4. Στους στίχους 17-25 ο ποιητής εκφράζει το όραμά του για τη ζωή. Αφού το αναπτύξετε να χαρακτηρίσετε, με βάση αυτό, τον ποιητή.**
- 5. Γιατί στο στίχο 25 διακόπτεται απότομα ο λόγος;**
- 6. Γιατί ο ποιητής σπάζει το στίχο 30; Με ποια προηγούμενη ενότητα του ποιήματος**

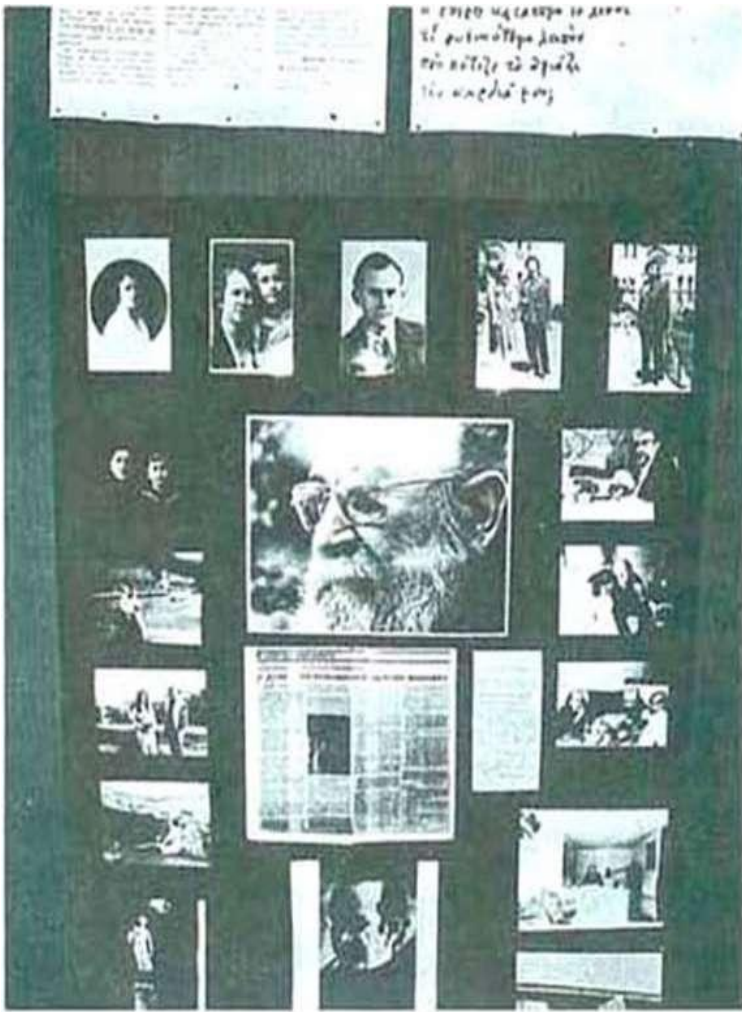
σχετίζεται νοηματικά ο στίχος αυτός;

7. Τι αισθήματα εκφράζει ο ποιητής στους στίχους 26-32;

Άρης Αλεξάνδρου (1922-1978)

Φιλολογικό ψευδώνυμο του Αριστοτέλη Βασιλειάδη. Γεννήθηκε στο Λένινγκραντ της Ρωσίας και σε ηλικία 6 ετών εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα, πρώτα στη Θεσσαλονίκη και έπειτα στην Αθήνα, όπου τελείωσε το Γυμνάσιο. Φοίτησε στην Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών. Από το 1967 ζούσε μόνιμα στο Παρίσι, όπου και πέθανε. Η ποίησή του πηγάζει από τις οδυνηρές εμπειρίες του στη φυλακή και την εξορία και

εκφράζει τον αγώνα του για πνευματική ανεξαρτησία απέναντι σε οποιαδήποτε πνευματική ή πολιτική κηδεμονία. Εκτός από ποιήματα έγραψε το μυθιστόρημα Το Κιβώτιο (1975) και διακρίθηκε ως μεταφραστής λογοτεχνικών έργων από τα Ρωσικά (Ντοστογιέφσκι, Τολστόι, Μαγιακόφσκι, Έρεμπουργκ, Τσέχωφ), από τα Γαλλικά (Βολταίρος, Μοπασάν, Αραγκόν) και τα Αγγλικά (Ντάβιντ Λόρενς, Τζακ Λόντον, Ουάιλντ, Στάινμπεκ κ.ά.). Ποιητικά έργα του: Ακόμα τούτη η Ανοιξη (1946), Άγονος γραμμή (1952), Ευθύτης οδών (1959). Συγκεντρωτική έκδοση: Ποιήματα 1941-1971 (εκδ. «Κείμενα»).

**Από το Συνέδριο των Γαλλόφωνων
Ελληνιστών. Εκδήλωση αφιερωμένη
στον Άρη Αλεξάνδρου, τον Απρίλη
του 1979**

Τάσος Λειβαδίτης

Καντάτα [απόσπασμα]

Η ΚΑΝΤΑΤΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ

ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ ποίημα με θεατρική, θα λέγαμε, σύνθεση. Ο ίδιος ο ποιητής δίνει στην αρχή το σκηνικό και τα πρόσωπα. Σκηνικό: Συνοικιακός δρόμος σύγχρονης πόλης. Αρχίζει να βραδιάζει. Πρόσωπα: Ποιητής. Ο άνθρωπος με το κασκέτο. Διάφοροι περαστικοί. Χορός από γυναίκες και άνδρες (οι γυναίκες μαζεμένες σε μια εξώπορτα· οι άντρες αριστερά, πλάι στη σκαλωσιά μιας οικοδομής). Στο απόσπασμά μας μιλάει ο άνθρωπος με το κασκέτο. Είναι η δεύτερη φορά που παίρνει το λόγο. Την πρώτη φορά αφηγήθηκε τη

σύλληψη ενός φτωχού ανθρώπου –
«επιγραφοποιός το επάγγελμα».
«Συχνά» λέει ο ποιητής, «του αρέσει
να μιλάει σε ύφος βιβλικό».

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΕ ΤΟ ΚΑΣΚΕΤΟ

16. Και την πρώτη νύχτα μπήκε μες
στο κελί ένας άνθρωπος που 'χε
χάσει το πρόσωπο του, κι
ακούμπησε το φανάρι που
κρατούσε κάτω στο πάτωμα.
17. Κι ο ίσκιος του μεγάλωσε πάνω
στον τοίχο.
18. Και τον ερώτησε: πού έχεις
κρυμμένα τα όπλα;
19. Κι εκείνος, κανείς δεν ξέρει αν
από σύμπτωση, ή ίσως για ν'
απαντήσει,
20. έβαλε το χέρι πάνω στην καρδιά
του.
21. Και τότε τον χτύπησε. Ύστερα

**μπήκε άλλος άνθρωπος που 'χε
χάσει το πρόσωπό του και τον
χτύπησε κι αυτός.**

**22.Κι οι άνθρωποι που 'χαν χάσει το
πρόσωπό τους, ήσαν πολλοί.**

23. Και ξημέρωσε. Και βράδιασε.

24. Ημέρες σαράντα.

**25. Κι ήρθαν στιγμές που φοβήθηκε
πως θα χάσει το λογικό του.**

**26. Και τον έσωσε μια μικρή αράχνη
στη γωνιά, που την έβλεπε
ακούραστη κι υπομονετική να
υφαίνει τον ιστό της.**

**27. Και κάθε μέρα τής τον χάλαγαν
με τις μπότες τους μπαίνοντας.**

**28. Κι εκείνη τον ξανάρχιζε κάθε
μέρα. Και της τον χάλαγαν πάλι.
Και τ' άρχιζε ξανά.**

29. Εις τους αιώνας των αιώνων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να παρακολουθήσετε τα διαδραματιζόμενα μέσα στο απόσπασμα με τη βοήθεια των λέξεων «νύχτα», «κελί», «τον ρώτησε», «τον χτύπησε», «τον έσωσε».
2. Γιατί ο ποιητής χαρακτηρίζει τους βασανιστές του φυλακισμένου με τη φράση «είχαν χάσει το πρόσωπό τους»;
3. Ποιος είναι ο ρόλος της αράχνης μέσα στο απόσπασμά μας; Τι εννοεί ο ποιητής λέγοντας ότι «τον έσωσε μια αράχνη»;
4. Να επισημάνετε τα στοιχεία του βιβλικού ύφους και να δείξετε τη σημασία τους για το ποίημα.

Τάσος
Λεβανδίτης
(1 9 2 1 - 1 9 8 8)

Γεννήθηκε στην
Αθήνα το 1921.

Ασχολήθηκε με τη
δημοσιογραφία και
την ποίηση. Η

πρώτη του ποιητική
συλλογή εκδόθηκε το

1952. Ακολούθησαν άλλες επτά
συλλογές που ενσωματώθηκαν στη
συγκεντρωτική έκδοση με τον τίτλο
Ποίηση (1952-1963). Η ποίησή του
εκφράζει σε πλατιές συνθέσεις
καταστάσεις της εποχής μετά την
Αντίσταση και την Απελευθέρωση
με προβληματισμούς από την
καθημερινή ζωή. Άλλα έργα του: Οι
τελευταίοι (1966), Νυχτερινός

επισκέπτης (1972), Σκοτεινή πράξη (1974), Ο διάβολος με το κηροπήγιο (1975), Βιολί για μονόχειρα (1976), Ανακάλυψη (1977) κ.ά. Έχει τιμηθεί με το Α' Κρατικό Βραβείο Ποίησης το 1980.

Ε π α μ ε ι ν ώ ν δ α ς Χ .
Γ ο ν α τ ά ς

Η Άνοιξη

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ στη συλλογή Το βάραθρο (1963). Ο ποιητής, αν και ακολουθεί τις βασικές αρχές του υπερρεαλισμού, εντούτοις δεν καταφεύγει στη χρήση ενός λόγου παραληρηματικού και δεν υπονομεύει τη λογική του συγκρότηση. Επιχειρεί όμως κάτι βαθύτερο, περιγράφοντας την εξωτερική πραγματικότητα (εδώ της φύσης). Βαθμιαία, παρά τους κανόνες της λογικής και τη λειτουργία των αδήριτων φυσικών νόμων, αποκαλύπτει, με δική του παρέμβαση, ό,τι όντως υπάρχει

**πέραν του αισθητού κόσμου των
φαινομένων.**

**Ανέβηκα τα σκαλοπάτια τα
λαξεμένα σε ψηλούς βράχους και
βγήκα στο οροπέδιο που
απλωνόταν μπροστά μου σαν
τεράστιο αυτί. Πέρα οι λόφοι
κολυμπούσαν στο φως κι είχαν το
χρώμα που παίρνουν τα σφαχτάρια
στο τσιγκέλι. Όπου κι αν γυρνούσα
τα μάτια έβλεπα ξερή λάσπη,
σκασμένη. Ούτε πράσινο φύλλο,
ούτε λουλούδι, ούτε μια μέλισσα. Κι
ο αέρας μύριζε βαριά σαν να 'βγαινε
από άδειο πιθάρι.**

**Καθώς περπατούσα μου φάνηκε
πως άκουγα να τρέχουνε νερά,
βαθιά σε υπόγεια λούκια. Κόλλησα
χάμω τ' αυτί μου κι άκουσα καθαρά
μαζί με τα νερά που γλουγλουκίζανε
κι ένα ανάλαφρο θρόισμα.
Βγάζω από την τσέπη το μαχαίρι**

μου, το μπήγω στη γη —το 'νιωσα να χώνεται όπως στο κρέας ενός μεγάλου ψαριού— κι αρχίζω να τη χαράζω, να τη σκίζω φέτες φέτες, τραβώντας με δύναμη τη σκληρή κρούστα που τη σκέπαζε.

Και τότε, τι θαύμα! Χιλιάδες μπουμπούκια και λουλούδια με τσαλακωμένα πέταλα, άσπρες, ρόδινες και μαβιές ρίζες, αμέτρητα σπαθωτά φύλλα, μαμούνια, σερσέγκια με σουβλερές μύτες, θαλασσοπράσινες κρεατόμυγες, χρυσαλλίδες και πεταλούδες με διπλωμένα φτερά, αποκαλύφθηκαν ολόκληρος κοιμισμένος κόσμος, που οι αχτίνες του ήλιου σιγά σιγά τον ζέσταιναν, τον ξεμούδιαζαν, τον ξυπνούσαν από τη νάρκη του.

Το γρασίδι, σγουρό, ψήλωνε τρίζοντας ολόγουρά μου. Ο αέρας μοσκοβολούσε. Ένα πουλί βγήκε

**απ' τον κρυψώνα του, τίναξε τα
χώματα απ' τις φτερούγες του και
μου είπε: «Ακόμα λίγο, κι η άνοιξη
αυτό το χρόνο θα 'μενε κρυμμένη
στη γη».**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

**Το ποίημα αρχίζει με την
περιγραφή του ορατού κόσμου (της
φύσης) και προχωρεί στη σταδιακή
αποκάλυψη μιας κρυμμένης
πραγματικότητας (της άνοιξης).
Αφού το διαβάσετε και λάβετε
υπόψη σας όσα επισημαίνονται
στο εισαγωγικό σημείωμα, να
επικεντρώσετε την προσοχή σας
στα εξής κυρίως:**

- 1. Τι το ιδιαίτερο έχετε να
παρατηρήσετε στην περιγραφή
του ορατού κόσμου; Στην
εργασία σας αυτή να προσέξετε
τις εικόνες, τις παρομοιώσεις και
ό,τι άλλο στοιχείο παρέχει το**

- ποίημα, για να δώσει μια γενικότερη ιδέα της κατάστασης ενός σχεδόν νεκρού φυσικού κόσμου. (Πρώτη παράγραφος).
2. Πώς γίνεται η μετάβαση από την ορατή στη μη ορατή πραγματικότητα; Να την προσδιορίσετε στις ιδιαίτερες φάσεις της και να επισημάνετε την εξοικονόμηση της σταδιακά αποκαλυπτόμενης κρυμμένης πραγματικότητας (Δεύτερη παράγραφος κ.εκ.).
3. α) Τι υποκρύπτει η δημιουργική παρέμβαση του ποιητή;
β) Τι σας θυμίζει η παρέμβαση του πουλιού και τι υποδηλώνει η διαπίστωσή του;

Ε Π Α Μ Ε Ι Ν Ω Ν Δ Α Σ
Χ . Γ Ο Ν Α Τ Α Σ

**Γεννήθηκε το 1924
στην Αθήνα.**

**Σπούδασε Νομικά στο
Πανεπιστήμιο Αθηνών**

**και εργάστηκε ως δικηγόρος. Έργα
του: Ποίηση: Η κρύπτη (1959), Οι
αγελάδες (1963), Το βάραθρο
(1963). Πεζά: Ο ταξιδιώτης(1945), Ο
φιλόξενος καρδινάλιος (1986), για το
οποίο του απονεμήθηκε Κρατικό
βραβείο, Η προετοιμασία (1991).**

**Μεταφράσεις: Ivan Goll, Μαλαισιακά
τραγούδια (1960), Walls, Ποιήματα
(1983), Γουσταύος Φλωμπέρ,
Βιβλιομανία (1985).**

Γ Ι Α Ν Ν Η Σ Δ Α Λ Λ Α Σ

[Ο ήλιος είχε τερματίσει τελευταίος]
ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΕΙΝΑΙ το υπ' αριθμ. 3
της ποιητικής συλλογής Πόρτες
εξόδου (1962) και περιλαμβάνεται
στην ενότητα «Τα παρθένια». Τα
ποιήματα της ενότητας, όπως το
υποδηλώνει και ο τίτλος, είναι
ερωτικά. Ως γνωστό, τα Παρθένια
ήταν λυρικά χορικά άσματα, που δεν
είχαν αυστηρά θρησκευτικό
χαρακτήρα και τα τραγουδούσαν
νεαρά κορίτσια (παρθένες). Από
τους αρχαίους λυρικούς, παρθένια
έγραψαν οι ποιητές Αλκμάν,
Σιμωνίδης ο Κείος, Βακχυλίδης και
Πίνδαρος.

Ο ήλιος είχε τερματίσει
τελευταίος
είχε χαμηλώσει ο ουρανός σαν
κράνος

πήγαινα μόνος μες στη θλίψη της
πεδιάδας
κ' είχα καιρούς να δω τους
ομηλίκους
και ξάφνου άρχισε αθόρυβα να
βρέχει
απάνω μου άνθη από τους
κήπους της Πιερίας*
Στην πολιτεία θα μ' ονειρεύεται η
αγαπημένη

***από τους κήπους της Πιερίας: η Πιερία ήταν ενδιαίτημα των Μουσών (Είναι περιοχή της Μακεδονίας που εκτείνεται στα ανατολικά του Ολύμπου και φτάνει ως τη θάλασσα προς το Θερμαϊκό κόλπο).**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να προσδιορίσετε το χρόνο και το χώρο, μέσα στα οποία τοποθετεί ο ποιητής τον εαυτό του.
2. Ποιες από τις εικόνες του ποιήματος ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα και ποιες είναι αποτέλεσμα της συναισθηματικής φόρτισης του ποιητή;
3. Πώς συνδέεται ο τελευταίος στίχος με τους δύο προηγούμενους;

[Σαν ιπποπόταμος]

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ
είναι από τη συλλογή Ανατομία
(1971). Εδώ ο ποιητής αναφέρεται
στην κατάλυση της δημοκρατίας από
το στρατιωτικό καθεστώς της 21
Απριλίου 1967.

Καιρός να παραδώσω την κατάθεσή
μου:

Όπως όταν ακούγεται από μακριά
βροντή ή πυροβολισμός εφόδου
Και διαλύεται η παρέλαση σαν φίδι
με φολιδωτήν ουρά στο ρίγος του

μεσημεριού
Άδειασε τότε η πολιτεία κι έμεινε η
κεντρική πλατεία με τα δέντρα της
δεκατισμένα

Με τις σημαίες πατημένες τις
κραυγές της στον αγέρα

ασπρόρουχα
του πανικού

Κι έγινε η νύχτα ποταμός απ' όπου
στης αυγής τα ξέφτια αναδυόμενα
Τα τανκς με βήματα βαριά
τεντώνοντας την προβοσκίδα τους
Σαν ιπποπόταμος της λεωφόρου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πώς ο ποιητής αποδίδει την ερημιά; Να σημειώσετε τις αντίστοιχες φράσεις.
2. Από πού προκύπτει ότι η ερημιά αυτή οφείλεται στη βία των όπλων;
3. Ποιες οι κυριότερες εικόνες του ποιήματος;

Γιάννης
Δάλλας

Γεννήθηκε το 1924 στη Φιλιππιάδα. Σπούδασε κλασική φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και εργάστηκε αρχικά στην ιδιωτική εκπαίδευση και στη συνέχεια ως καθηγήτριά της νεοελληνικής λογοτεχνίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Έργα: Ποίηση: Federico Garcia Lorca (1948), Εφτά πληγές (1950), Απόπειρα μυθολογίας (1952), Κυκλοδίωκτα (1956), Πόρτες εξόδου (1960), Ανατομία(1971), Το τίμημα (1981), Ο ζωντανός χρόνος (1985), Ο ποιητής και το ποίημα(1988), Αποθέτης (1993). Συγκεντρωτικές εκδόσεις: Εξαγορά (1965, επιλογή ποιημάτων 1948-1964) και Ποιήματα 1948-1988 (1990). Κριτικά και Δοκίμια:

Εποπτείες(1954), Υπερβατική
συντεχνία (1958), Καβάφης και
Ιστορία (1974), Εισαγωγή στην
ποιητική του Μίλτου Σαχτούρη
(1979, β' εκδ. συμπληρωμένη με
τίτλο Ο ποιητής Μίλτος
Σαχτούρης 1997). Οι ψαλμοί του
Δαβίδ υπό Ανδρέου Κάλβου –
εισαγωγή-σχόλια (1981), Ο
Καβάφης και η Δεύτερη
Σοφιστική (1984), για το οποίο
του απονεμήθηκε Κρατικό
Βραβείο, Ο ελληνισμός και η
θεολογία στον Καβάφη (1986),
Σπουδές στον Καβάφη (1987), Η
δημιουργική δεκαετία στην
ποίηση του Βάρναλη (1988),
Πλάγιος Λόγος(1990), Η ποιητική
του Ανδρέου Κάλβου (1992),
Ανδρέου Κάλβου Η Ιωνιάς –
φιλολογική επιμέλεια (1992),
Ανδρέας Κάλβος, Ωδαί –

φιλολογική επιμέλεια Γιάννης
Δάλλας (1997). Μεταφράσεις:
Αρχαίοι Έλληνες Λυρικοί -
Ιαμβογράφοι (1977). Έχει τιμηθεί
με το Μεγάλο Βραβείο
Λογοτεχνίας, το 1999.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΟΥ ΠΡΑΚΤΟΡΑΣ

Μύσα εὐ εὖτος κωταυγίδε εὖτε σκυρίη καί ριπέη
λέει τὴν λέξην γένοντασ εὖ αἴτια του
ἔμμενα λαίεποντασ φηλά εὖ σφίνα φεγγαρίου
ὁ πνεύμασ του ὑπαιτῆ
καὶ ὁ κριτικὸσ εὖ γύριε μετρία ἐπισημῶσ
ὁ ἐπισημῶσ του πρῶτοσ
1971

Γιάννης Δάλλας

Δ . Π .
Π α π α δ ί τ σ α ς

Βλαδίμηρε*

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ Εντός
Παρενθέσεως (1945).

Εδώ υπάρχουν πολλά πράγματα
έτοιμα που μπορείς να δεις
μέσα τους την ιστορία τους σε
πολύ απλή γλώσσα
Ξημερώνει απ' όλες τις μεριές
Βλαδίμηρε

**Βλαδίμηρος: Αδελφός του
ποιητή που τον έπιασαν οι
Γερμανοί και τον έστειλαν ως**

**όμηρο στη Γερμανία, τον
Αύγουστο του 1944.**

**Όταν με δεις ν' ανασαίνω κάθε
χιλιόμετρο την ανθρώπινη
προστασία σου*
Φαντάσου ένα εκατομμύριο
γυναικόπαιδα να φωνάζουν:
δικαιοσύνη**

**Στίχος 3: Όταν... προστασία σου·
Το γεγονός ότι ο ποιητής
σκέφτεται τον αδελφό του, έχει
την ανάγκη του στις δύσκολες
στιγμές, του δίνει την αίσθηση
της προστασίας.**

**5 Ἡ ἓνα εκατομμύριο ἄστρα που τα
ψάχνουν ἄπιστα δάχτυλα
Ἡ μια χρυσοκίτρινη κοίτη που
τελειώνει μέσα μου***

**Στίχοι 5-6: ἴσως ο ποιητής εννοεῖ
ὅτι στα δύσκολα χρόνια της
κατοχῆς δεν μπορεῖ να χαρεῖ την
ομορφιά (ἄστρα, χρυσοκίτρινη
κοίτη), που αμφισβητεῖται
(«ψάχνουν ἄπιστα δάχτυλα») ἢ
διακόπτεται («τελειώνει μέσα
μου»), προτοῦ να ολοκληρωθεῖ**

Έφτασα
Να μου δώσεις λίγα χτυποκάρδια
που δεν έγιναν έφηβοι*
Τώρα το καλοκαίρι μού τα
ζητιανεύει μια δροσούλα του
Ιλισού
10 Επίσης κι ένα δέντρο που έχασε
την καρποφορία του

Στίχος 8: Που δεν έγιναν
έφηβοι· Που δεν πρόλαβαν να
ολοκληρωθούν. (Ο Βλαδίμηρος
ήταν 15 χρόνων, όταν
πιάστηκε από τους
Γερμανούς).

Όταν κοιμηθεί το φεγγάρι μες στο
Ρήνο φαντάσου την ψυχή μου
Σα δωμάτιο εξοχικού σπιτιού που
περιμένει τον ύπνο σου
για παραθέρισμα

Αν ήσουν εδώ το πρωί θ' άκουγες
τα κοκόρια και τους γαλατάδες
μέσα στ' αγουροξυπνημένα αυτιά
της γειτονιάς

Ύστερα τις εφημερίδες και τα
χέρια να τις παίρνουν από τα
μισόκλειστα παράθυρα

15

Πολλές φορές γελώ με τη
συνήθεια π.χ. χτες το πρωί
Είχαμε στο τραπέζι ένα φλιτζάνι
τσάι παραπανίσιο

Τότε βούτηξα το ψωμί μου στην
απέραντη πίκρα του

Κι έτρωγα χωρίς να μπορώ να
χορτάσω. Σκέψου τη ζωή μου
Αυτό το βερίκοκο στα δόντια της
απουσίας.

Βάσω Κατράκη (1914-1988), Κατοχή, ξυλογραφία

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Η νοσταλγία είναι ο κυρίαρχος τόνος του ποιήματος. Ποιοι στίχοι την αποδίδουν καλύτερα;
2. Ο ποιητής προσπαθεί να δώσει το συναισθηματικό του δεσμό με το Βλαδίμηρο. Ποια μέσα χρησιμοποιεί για να το πετύχει;
3. Από ποια στοιχεία του ποιήματος φαίνεται η εικόνα της εποχής;

Δ . Π .
Π α π α δ ί τ σ α ς
(1 9 2 4 - 1 9 8 7)

Γεννήθηκε στη Σάμο το 1924. Σπούδασε Ιατρική. Από νωρίς ασχολήθηκε με την ποίηση. Στην πρώτη του συλλογή (1943) κινείται στο χώρο ενός μετριοπαθούς υπερρεαλισμού, σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής εκείνης. Στα νεότερα έργα του πλησιάζει σε μια ποίηση πιο «παραδοσιακή» με λιτότητα και εγκράτεια στο λόγο, που αποκτά έτσι μεγαλύτερη αμεσότητα. Έργα του: Το φρέαρ με τις φόρμιγγες (1943), Εντός παρενθέσεως (α' σειρά 1945· β' σειρά 1949), Η περιπέτεια (1951), Το παράθυρο (1955), Νυχτερινά (1956),

Ουσίες (1959). Συγκεντρωμένη έκδοση: Ποίηση 1 (1963). Ποίηση 2 (1975). Τελευταία του συλλογή: Δυοειδής λόγος (1980). Έχει τιμηθεί με το κρατικό Βραβείο Ποίησης το 1964 και το 1981.

Γ Ι Ω Ρ Υ Η Σ
Π α υ λ ό π ο υ λ ο ς

Το άγαλμα* και ο τεχνίτης*

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ Τα
αντικλείδια (1988).

ΣΧΟΛΙΑ

Στο ποίημα επιχειρούνται δύο υπερβάσεις: Με την πρώτη η Δηιδάμεια επαναφέρεται στη ζωή και αποχτάει ανθρώπινη υπόσταση, γίνεται πρόσωπο καθημερινό. Με τη δεύτερη αισθάνεται τον εαυτό της όχι μόνο ως αντικείμενο του πόθου του Κένταυρου (σύμφωνα με το σύμπλεγμα), αλλά του ίδιου του

ΣΧΟΛΙΑ

τεχνίτη (σύμφωνα με το ποίημα). Όπως θα διαπιστώσατε η ποιητική διεργασία ακολουθεί την εξής διαδρομή: πίσω από τα σημαινόμενα του συμπλέγματος (ερωτική επιθυμία του Κένταυρου για τη Διηδάμεια) βλέπει τον τεχνίτη, που βαθμιαία ταυτίζεται με τον Κένταυρο. Πρόκειται για μια ταύτιση που η αφετηρία της δεν είναι μόνο ψυχολογική αλλά και αισθητική: ο καλλιτέχνης, για να είναι αποτελεσματικός, πρέπει να ταυτίζεται, να μπαίνει όπως λέμε στο πετσί των προσώπων που ιστορεί ή πλάθει.

Το άγαλμα: Πρόκειται για λεπτομέρεια του δυτικού αετώματος του ναού του Διός στην Ολυμπία, που εκτίθεται στο εκεί

ΣΧΟΛΙΑ

αρχαιολογικό Μουσείο. Το αέτωμα αυτό παριστάνει τη μάχη μεταξύ Λαπιθών και Κενταύρων. Σύμφωνα με τη μυθολογία οι Λαπίθες ήταν λαός της Θεσσαλίας που κατοικούσε κοντά στο Πήλιο. Οι Κένταυροι ήταν τερατόμορφα όντα με σώμα ανθρώπου ως τη μέση και αλόγου κάτω από τη μέση. Όταν, λέει ο μύθος, παντρευόταν ο βασιλιάς των Λαπιθών Πειρίθους με τη νύμφη Δηιδάμεια, κάλεσε στο γάμο του το Θησέα, καθώς και τους γείτονές του Κενταύρους. Στο γαμήλιο συμπόσιο ο βασιλιάς των Κενταύρων Ευρυπίων μέθυσσε και επιτέθηκε ερωτικά κατά της Δηιδάμειας. Ακολούθησε μάχη και οι Λαπίθες καταδίωξαν τους Κενταύρους. Η λεπτομέρεια στην

ΣΧΟΛΙΑ

οποία αναφέρεται το ποίημα παριστάνει τον Κένταυρο Ευρυπίωνα να αγκαλιάζει βίαια τη νύμφη Δηιδάμεια. Ολη η παράσταση της μάχης θεωρείται ότι εκφράζει την πάλη του πνεύματος με τα ζωώδη πάθη.

Ο τεχνίτης. Ο γλύπτης του αετώματος. Είναι άγνωστος, ανήκει πάντως στα μέσα του 5ου αι. π.Χ.

Στην Ισμήνη και στον Στέλιο Τριάντη

Σαν έκλεινε το μουσείο
αργά τη νύχτα η Δηιδάμεια
κατέβαινε από το αέτωμα.

Κουρασμένη από τους τουρίστες
έκανε το ζεστό λουτρό της και
μετά

ώρα πολλή μπροστά στον

καθρέφτη
χτένιζε τα χρυσά μαλλιά της.
Η ομορφιά της ήταν για πάντα
σταματημένη μες στο χρόνο.
Τότε τον έβλεπε πάλι εκεί
σε κάποια σκοτεινή γωνιά να την
παραμονεύει.
Ερχόταν πίσω της αθόρυβα
της άρπαζε τη μέση και το
στήθος
και μαγκώνοντας τα λαγόνια της
με το ένα του πόδι
έμπηγε τη δυνατή του φτέρνα
στο πλάι του εξαίσιου μηρού της.
Καθόλου δεν την ξάφνιαζε
κάθε φορά που της ριχνόταν.
Αλλωστε το περίμενε, το είχε
συνηθίσει πια.
Αντιστεκόταν τάχα σπρώχνοντας
με τον αγκώνα το φιλήδοно
κεφάλι του
και καθώς χανόταν όλη

μες στην αρπάγη του κορμιού
του
τον ένιωθε να μεταμορφώνεται
σιγά σιγά σε κένταυρο.
Τώρα η αλογίσια οπλή του
την πόναγε κάπου εκεί
γλυκά στο κόκαλο
και τον ονειρευότανε
παραδομένη
ανάμεσα στο φόβο της και τη
λαγνεία του
να τη λαξεύει ακόμη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

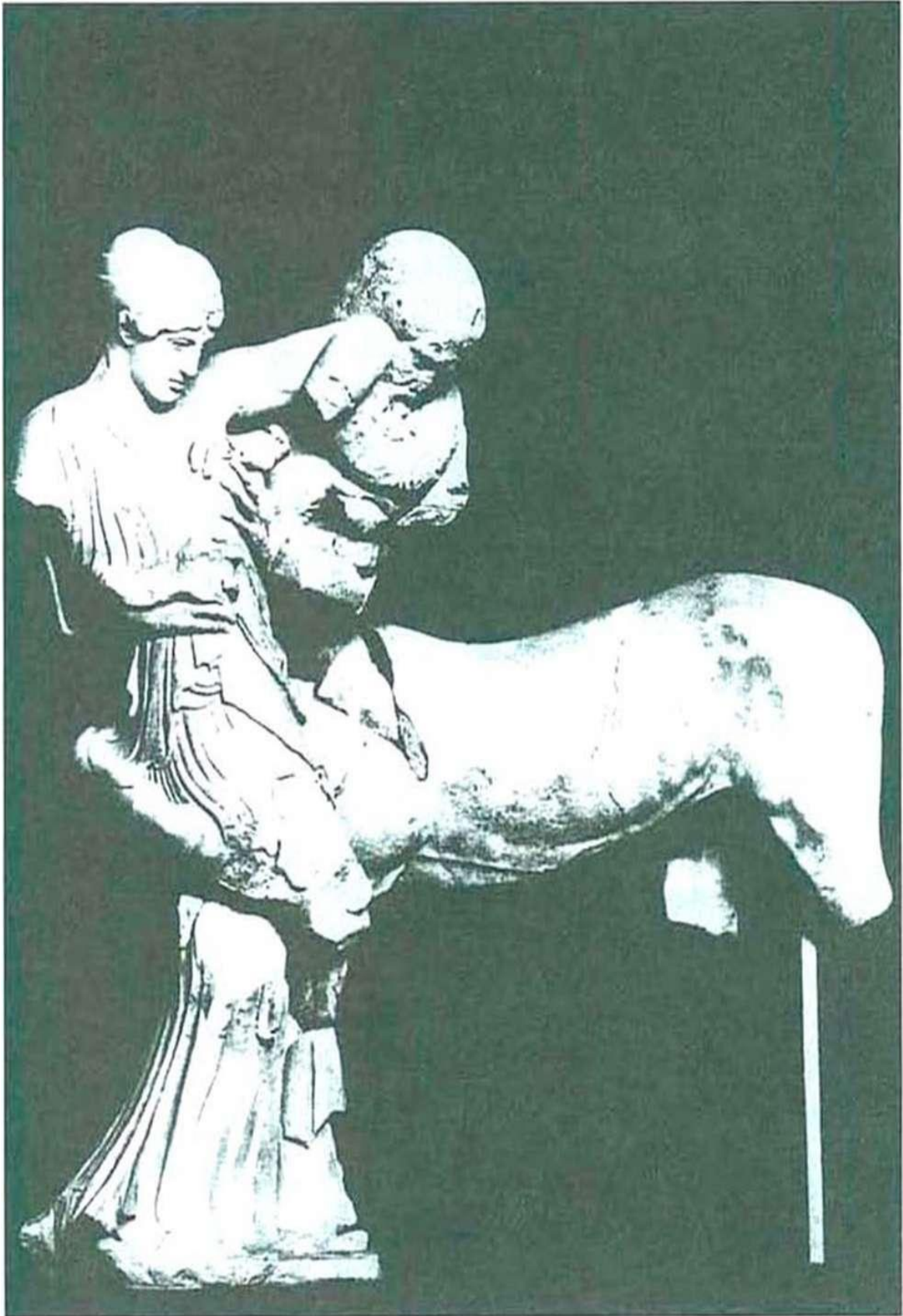
Στηριζόμενοι στην ανωτέρω εισαγωγή και στα σχόλια που αναφέρονται στο μυθολογικό περιεχόμενο του συμπλέγματος να προσέξετε ιδιαίτερα τα εξής:

- 1. Ποια ατμόσφαιρα δημιουργείται με την πρώτη υπέρβαση και τι προσδίδουν σ' αυτή οι στίχοι «Η ομορφιά... στο χρόνο»; (πρώτη στροφική ενότητα)**
- 2. Τη διαδρομή της ποιητικής διεργασίας (από τη δεύτερη στροφική ενότητα ως το τέλος). Ειδικότερα:**
 - α) Πώς αντιμετωπίζει ο ποιητής το σύμπλεγμα και πώς το αναπλάθει;**
 - β) Ποια τα στάδια αυτής της ανάπλασης;**
 - γ) Ποιο το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα;**

**Γ ι ώ ρ γ η ς
Π α υ λ ό π ο υ λ ο ς**

Γεννήθηκε το 1924 στον Πύργο της Ηλείας, όπου και διαμένει μόνιμα. Φοίτησε στη Νομική Σχολή και εργάστηκε ως λογιστής. Εξέδωσε τις εξής ποιητικές συλλογές: Το κατώγι (1971), Το σακί (1980), Τα αντικλείδια (1988), Τριαντατρία χαϊκού (1990), Λίγος άμμος (1997). Ποιήματά του μεταφράστηκαν σε πολλές ξένες γλώσσες.

Κένταυρος και Δηιδάμεια

Μ α ν ό λ η ς
Α ν α γ ν ω σ τ ά κ η ς

Θεσσαλονίκη, Μέρρες του 1969 μ.Χ.

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή **Ο Στόχος** (1970). Πρωτοδημοσιεύτηκε στα **Δεκαοχτώ Κείμενα**, που η έκδοσή τους αποτέλεσε την πρώτη πράξη ομαδικής δημόσιας αντίστασης των πνευματικών ανθρώπων κατά της δικτατορίας. Είναι ποίημα πολιτικό, όπως εξάλλου και πολλά άλλα ποιήματα του Αναγνωστάκη, και απηχεί την πολιτική και κοινωνική κατάσταση από τη μετακατοχική

**περίοδο και τη στρατιωτική
δικτατορία.**

**Στην οδό Αιγύπτου —πρώτη
πάροδος δεξιά¹—**

**Τώρα υψώνεται το μέγαρο της
Τράπεζας Συναλλαγών**

**Τουριστικά γραφεία και
πρακτορεία μεταναστεύσεως.**

**Και τα παιδάκια δεν μπορούνε
πια να παίζουνε από**

**τα τόσα τροχοφόρα που
περνούνε.**

**1. Ο στίχος βρίσκεται και στο
ποίημα Πόλεμος, που γράφτηκε
το 1941 (όταν ο ποιητής ήταν
μόλις 16 ετών): «Στην οδό
Αιγύπτου (πρώτη πάροδος δεξιά)
τα κορίτσια κοκαλιασμένα
περιμένανε απ' ώρα τον Ισπανό
με τα τσιγαρόχαρτα».**

**5 Άλλωστε τα παιδιά μεγάλωσαν, ο
καιρός εκείνος πέρασε που
ξέρατε**

**Τώρα πια δε γελούν, δεν
ψιθυρίζουν μυστικά, δεν
εμπιστεύονται,**

**Όσα επιζήσαν, εννοείται, γιατί
ήρθανε βαριές αρρώστιες από
τότε**

**Πλημμύρες, καταποντισμοί,
σεισμοί, θωρακισμένοι
στρατιώτες,**

**Θυμούνται τα λόγια του πατέρα:
εσύ θα γνωρίσεις καλύτερες μέρες**

**10 Δεν έχει σημασία τελικά αν δεν τις
γνώρισαν, λένε το μάθημα**

**οι ίδιοι στα παιδιά τους
Ελπίζοντας πάντοτε πως κάποτε
θα σταματήσει η αλυσίδα**

Ίσως στα παιδιά των παιδιών
τους ή στα παιδιά των παιδιών

των παιδιών τους.

Προς το παρόν, στον παλιό
δρόμο που λέγαμε, υψώνεται

15 η Τράπεζα Συναλλαγών
—εγώ συναλλάσσομαι, εσύ
συναλλάσσεσαι αυτός
συναλλάσσεται—

Τουριστικά γραφεία και
πρακτορεία μεταναστεύσεως
—εμείς μεταναστεύουμε, εσείς
μεταναστεύετε, αυτοί
μεταναστεύουν—

Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα
με πληγώνει, έλεγε κι ο Ποιητής²

2. Ο Γιώργος Σεφέρης.

Η Ελλάδα με τα ωραία νησιά, τα
ωραία γραφεία,
τις ωραίες εκκλησιές
Η Ελλάς των Ελλήνων.³

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Το ποίημα κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα (το παρόν και το παρελθόν) με επίκεντρο την οδό Αιγύπτου. Το επίπεδο του παρόντος διαγράφεται πιο ρητά, ενώ το επίπεδο του παρελθόντος συνάγεται έμμεσα κατά τη διαδρομή του ποιήματος. Με βάση τους υπαινιγμούς που

3. Υπαινίσσεται το σύνθημα της στρατιωτικής δικτατορίας: Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών.

γίνονται και τις αντιθέσεις προς το παρόν, προσπαθήστε να ανασυνθέσετε την εικόνα του παρελθόντος.

2. Το ποίημα κινείται επίσης σε δύο νοηματικά επίπεδα. Το πρώτο διακρίνεται εύκολα με μια πρώτη ανάγνωση. Ποιο είναι το δεύτερο στο οποίο στοχεύει το ποίημα;

Επιτύμβιον

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στην ποιητική συλλογή Ο Στόχος (1970), που περιέχει ποιήματα γραμμένα

στην περίοδο της δικτατορίας (1967-1974).

Πέθανες — κι έγινες και συ: ο
καλός.

Ο λαμπρός άνθρωπος, ο
οικογενειάρχης, ο πατριώτης.

Τριάντα έξι στέφανα σε
συνοδέψανε, τρεις λόγοι
αντιπροέδρων,

εφτά ψηφίσματα για τις υπέροχες
υπηρεσίες που προσέφερες.

Α, ρε Λαυρέντη, εγώ που μόνο το
'ξερα τι κάθαρμα ήσουν,

τι κάλπικος παράς, μια ολόκληρη
ζωή μέσα στο ψέμα.

Κοιμού εν ειρήνη δε θα 'ρθω την
ησυχία σου να ταράξω.

(Εγώ, μια ολόκληρη ζωή μες στη
σιωπή θα την εξαγοράσω

**πολύ ακριβά κι όχι με τίμημα το
θλιβερό σου το σαρκίο).**

**Κοιμού εν ειρήνη. Ως ήσουν
πάντα στη ζωή: ο καλός,
ο λαμπρός άνθρωπος, ο
οικογενειάρχης, ο πατριώτης.**

**Δε θα 'σαι ο πρώτος ούτε δα κι ο
τελευταίος.**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Ποιος ήταν ο αληθινός
χαρακτήρας του Λαυρέντη κατά
τον ποιητή; Ποιες φράσεις τον
αποδίδουν εντονότερα;**
- 2. Ποια είναι τα κυρίαρχα
αισθήματα του ποιητή; Να
παρακολουθήσετε τις
διακυμάνσεις τους και να βρείτε
σε ποιους στίχους**

- κορυφώνονται. Τι νομίζετε ότι προκαλεί αυτά τα αισθήματα;
3. Να αποδώσετε το νόημα των παρενθετικών στίχων.
 4. Με τη γενίκευση που περιέχει ο τελευταίος στίχος ο Λαυρέντης γίνεται εκπρόσωπος ενός τύπου ανθρώπου: του κάπηλου. Να συνοψίσετε τα γενικά χαρακτηριστικά αυτού του τύπου.
 5. Ο στόχος του ποιητή, με βάση τα στοιχεία που παρέχει το ποίημα, περιορίζεται στο Λαυρέντη ή διευρύνεται; Σε ποιες κατευθύνσεις;
 6. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος, αφού λάβετε υπόψη τι είναι το επιτύμβιο στην ποιητική μας παράδοση και πώς το χρησιμοποιεί εδώ ο ποιητής.

Νέοι της Σιδώνας, 1970

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΗΚΕΙ στη συλλογή **Ο Στόχος** (1970). Είναι γραμμένο κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και εκφράζει την πίκρα του ποιητή για κάποιους νέους, που η συμπεριφορά τους του θυμίζει τους Σιδώνειους νέους του Καβάφη. Η παράλληλη εξέταση των δυο ποιημάτων θα δείξει τους λόγους του συσχετισμού.

**Κανονικά δεν πρέπει να 'χουμε
παράπονο**

**Καλή κι εγκάρδια η συντροφιά
σας, όλο νιάτα.**

**Κορίτσια δροσερά — αρτιμελή
αγόρια**

**Γεμάτα πάθος κι έρωτα για τη
ζωή και για τη δράση.
Καλά, με νόημα και ζουμί και τα
τραγούδια σας
Τόσο, μα τόσο ανθρώπινα,
συγκινημένα,
Για τα παιδάκια που πεθαίνουν
σ' άλληνη ήπειρο
Για ήρωες που σκοτώθηκαν σ'
άλλα χρόνια,
Για επαναστάτες Μαύρους,
Πράσινους, Κιτρινωπούς,
Για τον καημό του εν γένει
πάσχοντος Ανθρώπου.
Ιδιαιτέρως σας τιμά τούτη η
συμμετοχή
Στην προβληματική και στους
αγώνες του καιρού μας
Δίνετε ένα άμεσο παρών και**

**δραστικό — κατόπιν τούτου
Νομίζω δικαιούσθε με το
παραπάνω
Δυο δυο, τρεις τρεις, να παίξετε,
να ερωτευθείτε,
Και να ξεσκάσετε, αδελφέ, μετά
από τόση κούραση.
(Μας γέρασαν προώρως,
Γιώργο*, το κατάλαβες;)**

Γιώργο: ο ποιητής απευθύνεται σε φίλο του.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Ποια είναι η συμπεριφορά των νέων του ποιήματος;**
- 2. Τι ενοχλεί κυρίως τον ποιητή; Τι θα ήθελε από τους νέους εκείνη την εποχή;**
- 3. Τι κοινό έχουν οι σιδώνιοι νέοι του Αναγνωστάκη με αυτούς του Καβάφη;**
- 4. Ποιος είναι ο τόνος του ποιητή ως τον προτελευταίο στίχο;**
- 5. Ποιος είναι ο τόνος και το νόημα του τελευταίου στίχου που είναι σε παρένθεση;**

Μ α ν ό λ η ς
Α ν α γ ν ω σ τ ά κ η ς
(1 9 2 5 - 2 0 0 5)

Γεννήθηκε το 1925 στη Θεσσαλονίκη και σπούδασε Ιατρική. Είναι από τους πιο αντιπροσωπευτικούς ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Η ποίησή του απηχεί κοινωνικές και πολιτικές συγκρούσεις που ακολούθησαν μετά την κατοχή. Το πρόβλημα της ηθικής στάσης σε μια εποχή ταραγμένη από τα πάθη και την ιδεολογική σύγχυση είναι βασικό στοιχείο της ποίησής του· επίσης

ένα αίσθημα απαισιοδοξίας ως αποτέλεσμα πικρής εμπειρίας. Ασχολήθηκε με την κριτική της λογοτεχνίας, και έβγαζε το περιοδικό Κριτική (1959-1961). Έχει εκδώσει τις ποιητικές συλλογές: Εποχές 1,2,3 (1945-1954), Η Συνέχεια, 1,2,3 (1954-1962), Ο Στόχος(1970). Βραβεύτηκε με το Κρατικό Βραβείο Ποίησης (1986).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 1ου ΤΟΜΟΥ

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Α' ΠΟΙΗΣΗ

Εισαγωγή.....	7
Κώστας Μόντης: Νύχτες (Τα τραγούδια της ταπεινής ζωής, Λευκωσία 1954).....	34
Τάκης Σινόπουλος: Φίλιππος (Συλλογή Ι, εκδ. Ερμής).....	37
Ο καιόμενος (Συλλογή Ι, εκδ. Ερμής).....	46
Μίλτος Σαχτούρης: Η Αποκριά [Ποιήματα 1945-1971, εκδ. Κέδρος 1982].....	51
Ο στρατιώτης ποιητής: [Ποιήματα 1945-1971, εκδ. Κέδρος 1982].....	54

Έκτωρ Κακναβάτος: Ώρα δειλινή (Τα μαχαίρια της Κίρκης, 1980)..	62
Ελένη Βακαλό: Πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος (Του κόσμου, 1978).....	68
Νάνος Βαλαωρίτης: Μικρός θρήνος (Ποιήματα 1 1944-1964, εκδ. Ύψιλον 1983).....	73
Μιχάλης Κατσαρός: Όταν (Κατά Σαδδουκαίων, εκδ. Κείμενα, Αθήνα 1971).....	79
Κλείτος Κύρου: Κραυγή δέκατη πέμπτη (Συγκομιδή 1943-1977, εκδ. Άγρα 1977).....	84
Άρης Αλεξάνδρου: Με τι μάτια τώρα πια (Ποιήματα εκδ.Κείμενα).....	93
Τάσος Λειβαδίτης: Καντάτα (απόσπασμα— Καντάτα, 1960).....	101

Ε. (Επαμεινώνδας) Χ. Γονατάς: Η Άνοιξη (Το βάραθρο, εκδ. Στιγμή 1984).....	107
Γιάννης Δάλλας: [Ο ήλιος είχε τερματίσει τελευταίος] (Ποιήματα 1948-1988, εκδ. Νεφέλη 1990).....	113
Σαν ιπποπόταμος: (Ποιήματα 1948-1988, εκδ. Νεφέλη 1990).....	116
Δ. Π. Παπαδίτσας: Βλαδίμηρε (Εντός Παρενθέσεως α', 1945).....	121
Γιώργης Παυλόπουλος: Το άγαλμα και ο τεχνίτης (Τα αντικλείδια, εκδ. Στιγμή 1988).....	129
Μανόλης Αναγνωστάκης: Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ. (Ο Στόχος, 1970).....	138
Επιτύμβιον (Ο Στόχος, 1970)...	143
Νέοι της Σιδώνος (Τα ποιήματα, εκδ. Πλειάς 1971).....	147

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ τυπώνονται από το ΙΤΥΕ- ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

**Απαγορεύεται η αναπαραγωγή
οποιοδήποτε τμήματος αυτού του
βιβλίου, που καλύπτεται από
δικαιώματα (copyright), ή η χρήση
του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς
τη γραπτή του Υπουργείου
Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και
Θρησκευμάτων/ ΙΤΥΕ- ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.**